

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ

נִפְלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

ה'יצר טוב-ורע' הוא הטבע היסודי של האדם, בו מעלתו על כל שאר יצורי בראשית, ודווקא בזכותו באה קדמה לעולם בכל התחומים. יצר הסקרנות הוא שרש כל המדעים – רק על ידי היצר הזה, שחורג מגבולות הידע המוכר וחושב מחוץ למסגרות הרגילות, אפשר לצבור ידע מדעי, לגלות דברים חדשים במציאות העולם ולהמציא המצאות חדשות. אכן, עם כל הנטייה לרע, סופו של הטוב לנצח. כשיצר הסקרנות יחפש לראות את הטוב שבכל דבר, הוא יוכל להעלות גם את הרע עצמו לטוב.

[מתוך השיעור 'יצר הדעת']

תולדת תשפ"ו

04 האדם הסקרן

נקודה מעובדת
הסקרנות האנושית - קדמה,
סכנה וגאולה

05 יצר הדעת

סוד שלשת היצרים
היצר הטוב, היצר הרע והיצר האמצעי
- מראשית הבריאה ועד ביאת המשיח

16 "מכאן ואילך של הקב"ה"

שיעור הדור מצוה (ו)
"מעשה הצדקה" ו"עבודת הצדקה"

21 "מוסיף על הראשונים"

מאור עינים על הפרשה
העלאת המדות מכח האבות

25 הסיפור החסידי

איך מגיע פגם לנשמה?
רבי אהרן מסטראשלה

28 מענות ותשובות

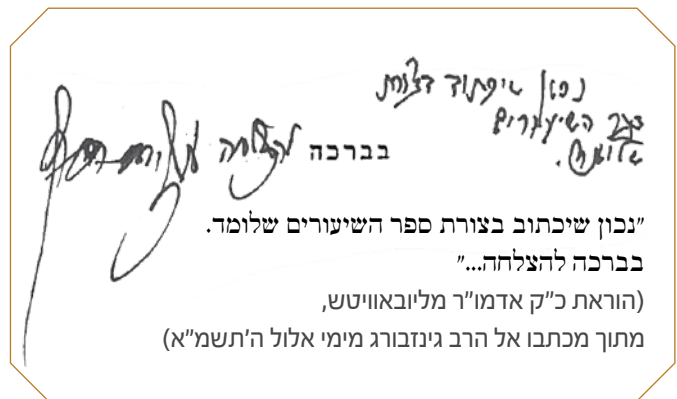
תשובות הרב לשואלים
מכתב ברכה למכללת תורת הנפש
וזיופים בשירה וניגון

29 פאצור א'ל'ק'י

"ויעתר יצחק"
רזי יסביר לנו על התפלה המיוחדת של
יצחק אבינו ואיך נשכנע את הקב"ה
שיעתר לתפלתו

העלון מופק ע"י עמותת
אוהבים להיות יהודים.
לקבלת השיעורים במייל
ולהצטרפות לצוות המפיצים:
itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל
מתווה עיצוב: דעה צא אביחיל
עיצוב: ענבל ציק
מערכת: הרב יוסף פלאי,
בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי
עריכת מקורות: ישראל כץ, מנחם-
זאב וינגורט, יוחאי אלימלך רווח

הקדמת המערכת

שבת שלום – של שמחה, ברכה ואור – לכל קוראי **נפלאות**, בתוך כל בית ישראל.
שני שיעורים בגליון השבוע: שיעור ארוך ומופלא על **היצר השלישי** וציוץ מורחב על **הידור מצוה**.

השיעור הראשון – **יצר הדעת** – מרחיב את היריעה בנושא היצר השלישי, שהפציע בגליון הקודם, אך רק כאן מתחיל לקבל את **הצורה** ואת **העומק** הראויים. קודם כל, מוסברת מהותו של היצר הזה – יצר הדעת, הסקרנות, שהוא **המאפיין האנושי הבסיסי**. כהמשך לכך, מורחבת היריעה ביחס לשלישית היצרים, כפי שהיא מופיע **אצל הקב"ה**, בראשית הבריאה, בדורו של נח, בדורו של אברהם והלאה והלאה, והיא בעצם סוד **"מעשה מרכבה"** שמביא את הקב"ה אל תוך עולמנו שלנו. שיעור מיוחד, **פוקח עינים**, שנותן מבט חדש על האתגרים של דורנו – אתגרי הטכנולוגיה והידע הזמין לכל (בהשגחה פרטית, גם מדור **הסיפור החסידי** השבוע נוגע, מכיוון אחר, בהתמודדות הזו).

השיעור השני והמרכזי בגליון – **"מכאן ואילך משל הקב"ה"** – הוא כאמור **ציוץ מורחב** מתוך סדרה של ציוצים בסוגיית הידור מצוה (שדורשי רשומות אמרו שהחזירה אלינו את **הדר** גולדין הי"ד...). שיעור שהוא דוגמה יפהפיה נוספת ל**חיבור בין הנגלה והנסתר**, כשמתוך עיון בסוגיא – במגמת 'עבודה' פנימית – עולה התבוננות עמוקה ומעוררת. שווה 'לשבור את הראש'. **שימו לב** להמשך הלימוד שלנו בספה"ק **'מאור עינים'** שמופיע השבוע בתור מדור, העוסק בכח העלאת המדות (ובפרט **העלאת ישמעאל**), תוך התכתבות עם השיעור הראשון בגליון.

הגליון יורד לדפוס באמצע השבוע, **ביום הולדתו של מורנו ורבינו**, ואנו מתפללים ומאחלים **שיאריך ימים על ממלכתו** מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, ימשיך להשקות במי המעין את העדרים ויזכה להוציא מהכח אל הפועל את כל משאלות לבו לטובה!

שבת שלום ומבורך
המערכת

סדר הלימוד לשבוע פרשת ויצא הבעל"ט:

נ"ך יומי – ירמיה פרקים מה'נא; משנה – עבודה זרה פרק ג.

נקודה

מעובדת מתוך השיעור

האדם הסקרן

בכל הלבבות ולגאול כל אחד ואחת ממקומו שלו, "באשר הוא שם".

בדורנו, בולט מאד שזהו היצר העיקרי. הדבר הזמין והנפוץ ביותר היום הוא הידע – 'התפוצצות מידע' הזמינה לכל דורש ומתפתחת מרגע לרגע. יש בזמניות הידע ממד מפליא של "כי מלאה הארץ דעה את הוי'", כאשר לכל אחד זמינה ספריה תורנית נגישה, כזו שלא עמדה בכל הדורות גם לרשות גדולי התורה, ובכל רגע נתון אפשר להאזין לשיעורי תורה בכל הצורות ובכל הרמות. לאידך, באותו אופן, הדברים השלייליים ביותר – ממינות ועד זנות – הפכו גם הם זמינים לכל. מיצר-הידע הזה נובעות גם כל ההתמכרויות המאפיינות את דורנו – ההתמכרות האובססיבית לחדשות, לסקרים, למסכים ולרשתות ולאחרונה גם לבינה המלאכותית.

בדורות הראשונים ניתן היה להתייחס בהסתייגות ליצר האמצעי, עד לטשטוש ההבחנה בינו לבין היצר הרע, תוך חשד עמוק בכל נסיון לסטות למחוזות ידע חדשים ו'מסוכנים', מחוץ לתורה המסורה לנו מדור לדור. בדורנו שלנו, לא ניתן להתעלם ממהפכת הידע, על מעלותיה וחסרונותיה. יש לחנך כיצד לברור מתוכה רק את הטוב, לשמור על התמימות גם בתוך כל הצפת המידע, מתוך תקווה לזכות ליעוד המשיחי של "ומכל עץ הגן אכל תאכל ומעץ הדעת טוב" (ורק "ורע לא תאכל ממנו"). אז כל הידע לא יהיה 'גשר' שמוליך מהקדושה אל הקליפה, חלילה, אלא בדיוק להפך – 'גשר' שמאפשר להעביר דרכו את כל הניצוצות אל שרשם העליון, עד לתיקון כל העולם במלכות שדי.

לאדם יש יצר טוב, המושך כלפי מעלה, אל הטוב האלקי, ויצר רע, המושך כלפי מטה, אל מחוזות הטומאה והדמיון שמתחת למציאות. בין שני היצרים הללו עומד יצר שלישי, מעורב משוב ורע – היצר לדעת את המציאות עצמה, עם הטוב והרע שבה. יצר הסקרנות הזה הוא המאפיין האנושי הבסיסי ביותר – בו נבדל האדם משאר הנבראים.

האדם הסקרן לא מסתפק במוכר לו אלא מחפש תמיד להרחיב את דעתו. הוא לא מסתפק בעדותם של אחרים, אלא רוצה לנסות הכל בעצמו. חוסר הגבולות שבחיפוש מפיל למקומות שליליים, אך החיפוש חסר הגבולות הוא גם המפתח לכל הקדמה האנושית, ההתפתחות המדעית וגם הרוחנית.

היצר המעורב, העומד בתווך בין שני היצרים, הוא במובן מסוים הזירה בה מתחולל המאבק האנושי בין הטוב והרע. ואכן, ההתמודדות עם היצר הזה, השייך לעצם הגדרת האדם, החלה מאדם הראשון, שסקרנותו היא שהובילה לאכילה מ"עץ הדעת טוב ורע" – ל'ניסוי' שבדק 'מה באמת יקרה אם אוכל מהעץ האסור?'. ההתמודדות הזו חוזרת שוב ושוב במהלך ההיסטוריה, בפנים שונות, כשלעתים נוטים הסקרנים לצד הטוב ולעתים דווקא לצד השני. בסופו של דבר, יכריע בהתמודדות הזו המשיחית, שיהיה בעל תשובה מתוך יצר הדעת – איש רחב-אופקים, שיכיר את הכל מקרוב, ודווקא על בסיס נסיונו האישי הוא יוכל לגעת

השיעור מוקדש לזכות
חן שלום בן יאירה
 לרגל יום ההולדת - א' כסלו.

שיעור

סוד שלשת היצרים

יצר הדעת

קיצור מהלך השיעור

במאמר שלפנינו מתבארת באריכות ה'פצצה' שהוטלה בשיעור שהודפס כאן שבוע שעבר - 'גילוי' של יצר אמצעי, יצר טוב ורע, העומד בין שני היצרים המוכרים. **פרק א** מרחיב במהותו ותפקידו של היצר הזה, שהוא בעצם יצר הסקרנות האנושי - יצר דעת בה מתאפיין האדם, לטוב ולמוטב. היצר הזה, שאפשר לומר שהוא היצר העיקרי של דורנו - היוצר את האובססיה למידע, ואת ההתמכרויות שבאות בעקבותיה - עובר תהליך מהופעתו אצל אדם הראשון, דרך דמויות שונות בהיסטוריה, ועוד להופעתו אצל מלך המשיח, כמפתח של תשובה וגאולת כל האנושות. **פרק ב** מרחיב במודל 'שלשת היצרים' שנבנה כאן, מוצא אותו גם אצל ה' יתברך, כביכול, ובעיקר חושף אותו במגוון הופעות בתנ"ך, בתולדות האנושות ובסוד מעשה מרכבה. שיעור מרתק ואקטואלי, שמצייר תמונת עולם חדשה של יצרי לב איש ועבודת התיקון שלהם.

בדומה לכך, בתמונת העולם שמצייר אדמו"ר הזקן בספר התניא¹ הוא אומר שבין הקדושה, המתאפיינת בבטול לה' ומחיה כל דבר מצוה, לבין שלש הקליפות הטמאות לגמרי, המחיות כל דבר איסור, עומדת קליפת נגה - ששרשה ב"עץ הדעת טוב ורע"² - המחיה את כל דברי ההיתר. היצר הטוב מושך לכל דבר שבקדושה, היצר הרע ה'מוחלט' מושך לכל דבר אסור, ואילו יצר טוב ורע מושך לכל תאוות ההיתר (ולכן גם ניתן להגדיר את המשיכות הרעות כ"שדין נוכראין"

א. יצר נגה - יצר הדעת

יצר טוב, יצר רע ויצר ממוצע

מושג יסוד בעבודת ה' הוא מלחמת היצרים³ - המלחמה בין היצר הטוב והיצר הרע. אמנם, כלל גדול הוא שבין כל שני קצוות יש ממוצע. לכן, בין היצר הטוב והיצר הרע יש להבחין ביצר נוסף⁴, מעורב - יצר טוב ורע⁵.

נערך על ידי איתיאל גלעדי מהוספות לשיעור ט"ז חשון ומתוך שיעורי כ"א ואור לכ"ג מרחשון תשפ"ו - כפ"ח.

א ראה גם סוד ה' ליראיו שכ"ב.

ב היצר הטוב הוא "ילד מסכן וחכם" והיצר הרע הוא "מלך זקן וכסיל" (קהלת ד, יג ובקהלת רבה שם), וביניהם ודאי יש ממוצע - איש בגיל העמידה (ויש לומר שהממוצע הוא קהלת שלמה עצמו, הסקרן הגדול, כדלקמן).

ג לכל האמור בפסקה זו ראה בשיעור מאור עינים

מאור לט"ז חשון שנדפס בגליון חיי שרה השתא (ובנקודה המעובדת שם).

ד סופ"א. פ"ז. ועוד.

ה בראשית ב, ט.

ביצר הממוצע

יש נטיה לרע,
והוא עלול לשמש
כ'גשר' שמביא
גם לרע המוחלט,
ולכן יש להזהר
ממנו, אך הוא
יכול לשמש גם
כ'גשר' בכיוון
ההפוך, ולהעלות
לקדושה ניצוצות
מתוך הרע

יצר הדעת

איך אפשר להגדיר את יצר נגה, יצר טוב ורע? בספר התניא מחליף אדמו"ר הזקן את הגדרת היצרים בהגדרה עיקרית אחרת, כוללת יותר, ורוב הספר עוסק במאבק בין הנפש האלקית והנפש הבהמית. אכן שם, מלמדת החסידות¹, יש ממוצע – הנפש השכלית. גם הנפש השכלית נוטה במקור לרע, כשהיא בעצם המוחין של הנפש הבהמית – סיוע להשיג את תאוותיה ו'פסיכולוג' שמצדיק את טענותיה² – אבל כאשר היא משתעבדת לשמש את הנפש האלקית בה טמון הכח לחולל מהפך ותיקון גם בנפש הבהמית. בדומה לכך, אפשר להגדיר את היצר הממוצע כיצר 'שכלי' – יצר הסקרנות (curiosity)³. כל יצר הוא תאוה ומשיכה לדבר מה⁴.

בגימטריא **ספק** (הוספות לכש"ט אות קיח) – הכל מתחיל מספק קיומי בין הקדושה לקליפה (סוד תמנע, אם עמלק, שחפצה בתחלה להנשא ליעקב ובסוף הלכה להיות פילגש לבן עשו – בראשית רבה פב, יד – ד"ל).

י לקו"ת בחקתי מז, ג; ד"ה "אשרי תבחר ותקרב" תשע"ז; **הנפש** פ"א עמ' לג. ראה סדרת שיעורים החל משבת בחקתי תשע"ח; אור לכ"ח חשון תשע"ט.

יא ראה **לב לדעת** מאמר "פרק בעבודת ה'" (עמ' ה).

יב **סקרנות** בגימטריא **שפלות** – סקרנות עם שפלות היא טובה, אך סקרנות עם ישות היא רעה.

יג לעניננו, יש ארבעה שמות נרדפים – **יצר, אהבה, תאוה, רצון**. (העולים יחד 1071, **טוב** פעמים **סג**). ראשית התבות יוצרים את המלה **יראת** (בגימטריא **תורה**), סוד "אחתי רעיתי יונתי **תמת**" (שה"ש ה, ב), ארבעת שבחי "אשה **יראת** הוי" (משלי לא, ל). בפרט, "אחתי" שייכת לאהבה, האהבה הטבעית שהיא יסוד כל הקשר; "רעיתי" היא לשון רצון (כתרגום רצון לארמית, רעוא); "יונתי" שייכת לתאוה (גם לשון נוי, תאוה/נאוה – וראה ראב"ע ורבינו יונה למשלי ג, ו – **נוי** אותיות **יון יונה**, דהיינו מציאת חן בעיני ברית זוג, תאוה לשון משיכה); ו"תמת" היינו שרש היצר (סוד **וייצר** הוי' אלהים את האדם, בריאת האיש והאשה – כרמז בריבוי "את האדם", וכן בשני היודין של "וייצר" – כ"דו פרצופין", 'תאומים', של אדם וצלעראשתו), ודוק.

ואת המשיכות המותרות כ"שדין יהודאין"¹). לכן, אפשר לקרוא ליצר האמצעי גם יצר נגה.

קליפת נגה היא אמנם קליפה, משום שהיא מסתירה על גילוי אלקות מוחלט, אבל ניתן להעלותה לקדושה כאשר משתמשים בה לשם שמים (לכתחילה, בכוונה מראש, או אפילו בדיעבד, כאשר משתמשים בפועל לטוב במה שקבלו ממנה, גם אם מראש האדם פנה אליה באופן סתמי או אפילו מתוך תאוה²). כך גם בנוגע ליצר הממוצע, באופן בסיסי יש בו

נטיה לרע, והוא עלול לשמש כ'גשר' שמביא גם לרע המוחלט, ולכן יש להזהר ממנו, אך הוא יכול לשמש גם כ'גשר' בכיוון ההפוך, ולהעלות לקדושה ניצוצות מתוך הרע (בסוד "וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום"³). הזהירות מהנפילה לרע דרשה במשך הדורות הסתייגות עמוקה מאותו יצר טוב ורע, עד כדי כך שבהגדרת מלחמת היצרים כמעט לא היתה הבחנה בינו לבין היצר הרע (ולכן כמעט בכל מקום מדובר על שני יצרים, לא על שלשה). אכן, ככל שמתקרבים לביאת המשיח, והעולם הולך אל תיקונו, יש יותר ויותר חשיבות לעסוק בו, משום שהוא נעשה המפתח לתיקון כל המציאות – ה'גשר' עליו עוברים כל הניצוצות ומתעלים לקדושה. והרמז: **יצר נגה** בגימטריא **משיח**⁴.

1 ע"ח ש"נ פ"ז.

2 וראה תניא פ"ח.

ח משלי ד, יח. רמז: **"וארח צדיקים כאור נגה"** עולה **יג (נגה במ"ק)** פעמים **נגה**!

ט לכיוון ההפוך, **יצר נגה** עולה **נחש**, סוד עמלק (ראה קהלת יעקב ערך 'המ' ובכ"ד), נכדו של עשו, שהוא ישראל מומר (קידושין יח, א), היינו ששרשו בקדושה, אלא שהוא מושך ומניק כלפי מטה להחיות את הקליפות הטמאות לגמרי (ראה גם תניא פל"ז), ובכך הוא בעצם גרוע מהן, כמבואר בספרה"ק (ראה גם שיעור ד' תמוז תשע"ט), והיינו מה **שעמלק**

הוא תאוה לשם ש-די, "שאמר לעולמו די"^{כב}, כך שאפשר לדעת אותו גם בשכל מוגבל (אכן, ש-די הוא גם לשון שד, כנועד^{כג}, והיינו הרע שבנגה).

מבחינת יצר הדעת טוב ורע, הכל מעניין – מעניין לדעת את מה שהבריות מגדירות כטוב, וגם את מה שהבריות מגדירות כרע (מתוך הנחה שאולי הוא לא כל כך גרוע, ואדרבא...).

אותה התעניינות שכלית של היצר הסקרן, 'בא לו' גם לנסות בעצמו כל דבר בפועל – למה לסמוך על דעת אחרים? הרי "אין חכם כבעל הנסיון"^{כד}! הסקרנות אומרת שלא מספיק לקרוא על סמים, כדאי לבדוק בעצמי – אולי הם יעשו לי טוב (ואפילו "טוב מאד")? היצר טוב ורע, שתופס יותר ויותר מקום בעולם שלנו, הוא השרש להתמכרויות המאפיינות את הדור שלנו – התמכרות לחדשות^{כה}, ובעצם התמכרות למדיה בכלל (כאשר גם אם תחום ההתמכרות הוא סתמי ומוותר, ההתמכרות עצמה היא רעה ומזיקה^{כו}). האובססיה לשבת מול המחשב, לגלוש ברשת, להתנסות בבניה המלאכותית ולפגוש את כל תחומי הידע – היא תוצאה של יצר נגה.

הסקרנות אומרת שלא מספיק לקרוא על סמים, כדאי לבדוק בעצמי – אולי הם יעשו לי טוב (ואפילו "טוב מאד")?

היצר הטוב נמשך למעלה, אל הקדושה ("רוח בני האדם העלה היא למעלה"); היצר הרע נמשך למטה^{כז} ("רוח הבהמה הירדת היא למטה לארץ"^{כח}), אל הקליפות הטמאות; והיצר ה'ניטרלי', ששרשו ב"עץ הדעת טוב ורע", כנ"ל, הוא היצר לדעת הכל – את הטוב וגם את הרע. בסגנונו של רבי אייזיק מהומיל^{כט}, היצר הטוב נמשך ומתאוה –

ב"תאות צדיקים אך טוב"^ל – אל מה שלמעלה מן המציאות, אל האלקות ("אל עליון"^ל), אל האין שמהווה את היש; היצר הרע הוא תאוה למה שלמטה מהמציאות, עולם הקליפות שבעצם אינו לו אפילו מציאות של 'יש', עולם של **כח המדמה** (השם הנרדף ליצר הרע אצל רבי נחמן מברסלב, העולה גם **עגל הזהב**^ל); ויצר טוב ורע, יצר נגה, הוא תאוה אל המציאות עצמה – תאוה להכיר את כל ה'יש' כפי שהוא, לצבור ידע ולעשות ניסויים. ובעוד סגנון: היצר הטוב הוא תאוה לשם הוי' ב"ה – "הוי' אחד"^{לג}; היצר הרע הוא התאוה לאלהים אחרים, אלילים (לשון לא, שלילה^{לד}, היינו שהם כח המדמה בלבד); יצר נגה

יד – כדברי המגיד ממעזריטש (אור תורה בראשית אות ז; פרשת ראה אות קסט) שרע מובנו למטה, לשון מלרע (הניגוד של מלעיל).

טו קהלת ג, כא.

טז חנה אריאל לך לך ד"ה "חמשה קנינים".

יז משלי יא, כג.

יח בראשית יד, יט. והוא סוד "אני אמרתי אלהים אתם" – ומה הכוונה? – "ובני עליון כלכם" (תהלים פב, ו), **מבינים בעליון** ונמשכים אליו, אדם במובן של "אדמה לעליון" (ישעיה יד, יד; וראה ש"ה וישב בסוד דרוש "צאן יוסף") למעליותא (לא כמשמעות המקורית של הביטוי, בלשון של חירם מלך צור), ודוק.

יט עגל הזהב רומז גם לתאות ממון, שיש אומרים שהיא התאוה הגרועה ביותר, שרש כל התאוות (ראה גם ספורה מעשיות יב).

כ דברים ו, ד.

כא ראה רש"י על ויקרא יט, ד.

כב חגיגה יב, א; זהר ח"ג רנא, ב.

כג ראה זהר ח"ג רעז, א.

כד עקידת יצחק שער יד.

כה **הסקרנות** גורמת במיוחד להתמכר ל**סקרים** (להאחז באחוזים המסקרנים...) – או כאלו הבאים לאשש את עמדות השמאל (כנהוג...) או כאלו החושפים גילויים מדהימים של התקרבות עם ישראל להש"ת (כפי שרואים באחרונה בסקרים על שמירת המצוות בקרב הצעירים, ובכלל).

כו אפילו באיסורי תורה ממש (השייכים לקליפות הטמאות) יש הבחנה בין פעולה מתוך סקרנות לבין התמכרות, ולכן אף שמי שהוחזק בלאוים שיש בהם כרת "כונסין אותו לכיפה" (עד שימות), אם מדובר בלאוים שונים – ולא בחזרה על לאו אחד – אין עושים זאת משום ש"איסורי הוא דקא טעים" (ראה סנהדרין פא, ב).

הטוב והרע שבדעת טוב ורע

באופן פשוט, היצר הזה נוטה לרע. אין לו קבלת עול, שהרי אינו סומך על דעת אחרים בנוגע לשום דבר שלא ברור לו מתוך הנסיון האישי. הוא לא מקבל הגדרות חיצוניות של טוב ורע, ונוגע לו – ליצר נגה – לדעת

ביחס לכל דבר אם הוא **ענג** או **נגע**^{כז}. קבלת עול מלכות שמים מגדירה לאדם גבולות, ואילו לסקרנות הזו, מטבעה, אין גבולות – ומה שאין לו גבולות יגיע, בפשטות, למחוזות גרועים ביותר. גם לשון הרע – ששקולה כנגד שלש העבירות החמורות ביותר^{כח} ו"קטיל תליתאי"^{כט} – היא תוצאה של היצר הזה, שמחפש ידע וממלא עסוק כולו ברכילות לגווניה השונים (עניינה של התקשורת-הממכרת, וגם של האקדמיה – 'מקדש הידע' – שחייבת למצוא או להמציא גם בקורת-שלילית על מושא המחקר).

עם זאת, היצר הזה הוא הטבע היסודי של האדם, בו מעלתו על כל שאר יצורי בראשית, ודווקא בזכותו באה קדמה לעולם בכל התחומים. יצר הסקרנות הוא שרש כל המדעים – רק על ידי היצר הזה, שחורג מגבולות הידע המוכר וחושב מחוץ למסגרות הרגילות אפשר לצבור ידע מדעי, לגלות דברים חדשים במציאות העולם ולהמציא המצאות חדשות (והקדמה, כמובן, אינה דבר שלילי, כפי שנח הביא נייחא לתחתונים בהמצאת המחרשה^ל).

אכן, עם כל הנטיה לרע, סופו של הטוב

קבלת עול מלכות שמים מגדירה לאדם גבולות, ואילו לסקרנות הזו, מטבעה, אין גבולות

לנצח. בעל מי השילוח מסביר^{לא} שלעתיד לבוא יקראו את צווי ה' על עץ הדעת בפיסוק אחר – "ומכל עץ הגן אכל תאכל ומעץ הדעת טוב, ורע לא תאכל ממנו". כאשר האכילה תהיה מ"עץ הדעת טוב", כשיצר הסקרנות יחפש לראות את הטוב שבכל דבר, הוא יוכל להעלות גם את הרע עצמו

לטוב ואפילו ל"טוב מאד"^{לב} (מבואר בחסידות^{לג} שבב"ד יש נקודת בטול לשרשה, לעומת ה"ד שאין בה בטול – בסוד "ולרש אין כל"^{לד} – וכך יכול ה"דע להעלות ולקשר לטוב גם את ה"דע^{לה}, להיות "הרע כסא לטוב"^{לו}, ודוק).

מאדם הראשון ועד משיח

חטאו של אדם הראשון, האכילה מעץ הדעת טוב ורע, הוא בעצם התפתות ליצר הדעת. בסופו של דבר אותו יצר הביא אותו לנפילה באיסור באופן הכי חמור^{לב}, שהביא מיתה לעולם, אבל הכל התחיל מסקרנות אנושית – רצון לדעת 'מה יקרה אם אוכל מהעץ?' (על דרך סקרנותה של השפחה במעשה מבן מלך ובן שפחה שנתחלפו, שהחליפה בין שני התינוקות "למען תראה מה יצמח מזה ואין יפל דבר"^{לז}). כך מתואר בקבלה^{לט} שחטאו של אדם הראשון התחיל מכך שהוא 'הציץ בהיכלות הטומאה' – הוא היה סקרן לדעת מה יש, מה קורה, בכל מקום. בחסידות למדו

לא מי השילוח בראשית עה"פ "ומעץ הדעת וכו'", ע"פ זהר חדש רות.

לב בראשית א, לא.

לג המשך "באתי לגני" השי"ת אות ז וביאוריה.

לד שמואל"ב יב, ג.

לה ממוצע ד האותיות דע"רע הוא אלהים, סוד "אני אמרתי אלהים אתם" הנ"ל הערה יח.

לו כש"ט (קה"ת) אותיות כו רע.

לז ראה סנהדרין לח, ב.

לח סיפורי מעשיות מעשה יא.

לט ראה תו"א ו, א (בשם לקו"ת לאריז"ל).

כז עפ"י ספר יצירה פ"ב מ"ד: "אין בטובה למעלה מענג ואין ברעה למטה מנגע".

כח וראה לקמן, סוף פ"ב, ששלש העבירות החמורות מכוונות כנגד שלש הקליפות - דוגמה מובהקת לכך שהרע שבנגע נגה מניק לג"ק הטמאות, ודוק.

כט ערכין טו, ב.

ל תנחומא בראשית פ"א: "נולד נח התקין להם מחרשות ומגלות וקרדומות וכל כלי מלאכה".

ההתגלות הראשונה של ה' למשה רבינו מכוונת לעורר את יצר הנגה, הדעת הסקרנות, של משה

ולהתקרב למחשבות חדשות).
אכן, עוד לפני כן מתחתן משה
עם בתו של יתרו, שהינו 'ראש כל
הסקרנים' (אחרי אדם הראשון),
אשר עבד את כל העבודות הזרות
שבעולם עד שנוכח לדעת שה'
הוא האלקים^{מח}. בסופו של דבר,
יש ליתרו מעלה מסוימת על
משה, כאשר דווקא בזכות הדעת
והנסיון האישי שלו הוא יכול לתת עצה נכונה
למשה רבינו.

בהמשך הדורות נראה ש'ראש כל הסקרנים'
הוא שלמה המלך – הסקרן לכל ידע שקיים
בעולם, ממדעי הנפש, החברה והמדינה ועד מדעי
הטבע, ומדגיש בספר קהלת את נסיונו האישי
בכל דבר^{מח} – והוא דוגמה לכך שבסופו של דבר
קליפת הנגה הפילה אותו ברע ואפשרה יניקה
לקליפות הטמאות לגמרי^{מח}.

בסופו של דבר, זו תהיה גם מעלתו של
מלך המשיח. הוא ידע את הכל, ודווקא לכן
יוכל לגאול את כולם – כל אחד ואחד "באשר
הוא שם"^{מח}. בכלל, זו מעלתו של בעל תשובה,
שניסה את הכל וחוזר לה', אך בפרט יש לומר
שהמשיח הוא בעל תשובה שמעולם לא עזב את
ה' – זהו 'סתם' יצר הרע – אלא מי שבסקרנות
הלך להכיר את הכל, וכשהוא חוזר אל ה' הוא
מסוגל להחזיר אליו את הכל: "הנה ישכיל עבדי
ירום ונשא וגבה מאד"^{מח} – עד שהוא גובה את
כל הניצוצות הקדושים מתוך עמקי הקליפות³.

מה קהלת רבה ג, יד.

מו ראה לדוגמה קהלת פ"ב בכ"מ.

מז מלכים"א יא, ד. ראה שבת נו, ב.

מח בראשית כא, ז.

מט ישעיה נב, יג.

נ וראה מעין גנים ח"ג בחקתי (עמ' קסא-קסב) שהעליה
הזו של המשיח – העליה הרביעית מתוך חמש העליות
בפסוק – היא המכוונת כנגד קיבוץ גלויות (הפעולה הרביעית
מתוך חמש הפעולות – חמשת השלבים של המשיח – שמונה
הרמב"ם), שבהפשטה עניינו קיבוץ כל רפח הניצוצות
הקדושים (כמבואר בכוונת ברכת "מקבץ נדחי עמו ישראל").

מכ"כ שאדם הראשון 'לא היה רבי',
משום שאם היה רבי, במקום שהרע
אליו נחשף ישפיע עליו ויתדרדר
אותו, היה לו הכח לפעול את
הפעולה ההפוכה ולהעלות לטוב
את הרע עליו הוא יודע.

כח הדעת שבכל אחד מישראל
הוא ניצוץ מנשמת משה רבינו^{מא}.
אצל משה רבינו הדעת היא כח

ההתקשרות, שמיועד בסופו של דבר להעלות
הכל לה'. במובן מסוים, ההתגלות הראשונה של
ה' למשה רבינו – על ידי מלאך^{מב} – מכוונת
לעורר את יצר הנגה, הדעת הסקרנות, של משה.
הוא רואה תופעה מסקרנת, "והנה הסנה בער
באש והסנה איננו אכל"^{מג}, שגם גורמת לו לעשות
מעשה – "אסרה נא ואראה את המראה הגדול
הזה מדוע לא יבער הסנה"^{מד}

("אסרה" היינו 'אסורה מכאן להתקרב
לשם' – יצר הסקרנות פתוח לשנות השקפות
עולם, לסור מכל המחשבות והמוסכמות עד עתה

מ ראה גם מעין גנים ח"א בראשית הערות ד וז.

מא תניא פמ"א.

מב ראה בפסוק שבהערה הבאה. מלאך הוא סוד היצר –
היצר הטוב הוא מלאך טוב והיצר הרע הוא מלאך רע שנקרא
שטן, כנודע מרבי אברהם אבולעפאי (אוצר עדן הגנוז ח"א
סימן ב; מפתח השמות פרשת שמות. ובכ"מ) שסוד ג אמות
אמש היינו אדם מלאך שטן (העולים יחד **יא** פעמים **אדם**,
כנגד **יא** סממני הקטרת, וד"ל). האדם (עם תכונת הסקרנות
האנושית שלו, יצר הדעת, "אתה חונן לאדם דעת") הוא
הממוצע בין המלאך לשטן, כשם שבסוד **אמש האויר** הוא
הממצע המכריע בין **המים** (מימין) ל**אש** (משמאל). אם
כותבים את עשר האותיות אדם מלאך שטן כמשולש הפנות
והנקודה האמצעית הן אותיות "**לא כן** [עבדי משה]" (במדבר
יב, ז) – לא לשטן וכן למלאך, באמצעות האדם שביניהם.
כשעושים סדרה של **אדם** (45) **מלאך** (91) **שטן** (359)
וממשיכים עד **זה** מקומות עולה הכל 52416, **יצחק** (ח"פ
הוי) פעמים **יברכך** (ז"פ **לאה**). **ארץ ישראל** (**לב** פעמים
הוי) פעמים **סג**, **יעקב** (ז"פ **הוי**) פעמים **רפח**. ממוצע יב
האברים הוא 4368, כד צירופי יעקב (עיקר סוד יצר הדעת,
בחינת אדם, "שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון",
כדלקמן).

מג שמות ג, ב.

מד שם פסוק ג.

ב. מופעים של משולש היצרים שלש

את הסוד של שלשת היצרים, שהוסבר עד כה ביחס לנפש האדם, אפשר לזהות או לדרוש בכמה הקשרים בתנ"ך, כדלקמן. אבל לפני הכל, גם לקב"ה, יוצר כל, יש, כביכול, את שלשת היצרים: התאווה של ה' – ל"דירה בתחתונים" – עליה אמר אדמו"ר הזקן ש'על תאווה אין

מקשים קושיות"^{נב} – היא 'היצר הרע' שלו, המשיכה שלו אל התחתון (שלמטה ממציאותו יתברך לגמרי, כנ"ל שיצר הרע הוא משיכה למה שלמטה מהמציאות). שהרי, כפי שכבר הוזכר לעיל, רע הוא לשון תחתון. במושגי החסידות העמוקים^{נג}, ה'יצר' הזה מתגלה במדרגה "כד סליק ברעותיה למיברי עלמא"^{נד} – החסד של מדרגת "אחד" שלפני הצמצום.

היצר הטוב של ה' הוא ה'תאווה' של אורו האין סופי לעלות ולהכלל במקורו – בהעלם האור בעצמות המאור, המכונה בחסידות מדרגת "יחיד" שלפני הצמצום.

בין המשיכה למעלה והמשיכה למטה – שתי התנועות של "מעלה מעלה עד אין קץ" ו"מטה מטה עד אין תכלית"^{נה} – יש נקודת מפגש של שעשועים עצמיים (בהגדרות דלעיל, בין ה"יחיד" לחסד ד"אחד" – ראשית וכלל המדות ד"אחד" – ישנם המוחין, חכמה ובינה, ד"אחד", שנקראים השעשועים העצמיים, "שעשעים

התאווה של

ה' ל"דירה

בתחתונים"

- עליה אמר

אדמו"ר הזקן

ש'על תאווה אין

מקשים קושיות"

- היא 'היצר הרע'

שלו, המשיכה

שלו אל התחתון

יום יום"^{נו}). בכל שעשוע יש שתי פניות הפוכות (השער המדובר **שעשע** היינו פעמיים **שע**, לשון פניה^{נז}), תנועה של "מטי [כלפי חוץ] ולא מטי [כלפי פנים]"^{נח}, רע יורד וטוב עולה. ה'מוחין' הללו, השעשועים העצמיים, הם בעצם היצר השלישי – ה'סקרנות' של ה' לדעת 'מי אני ומה אני רוצה באמת? לברוא עולם או להשאר לבדי?'; שעשוע הספק הקיומי של ה', כביכול.

אדם, חוה, נחש

כפי שהוזכר, נפילת אדם הראשון בעצמה היתה בגלל יצר הסקרנות שלו – יצר הדעת טוב ורע – שהוא הטבע האנושי היסודי ביותר, לטוב ולמוטב. אבל בהרחבה יותר, שלשת ה'שחקנים' בגן עדן מקדם – אדם, חוה והנחש – מזוהים בעצמם עם שלשת היצרים:

הנחש הוא, כמובן ופשוט, היצר הרע עצמו^{נז}. גם כשהוא נוקט בערמה, בהיותו "ערום מכל חית השדה"^{נח}, ומתחיל ממה שאין בו איסור, כנגיעה בעץ^{נא}, תכליתו היא ברורה – להסית לעבור על רצון ה' ("ואין מהפכין בזכותו של מסית"^{נב}). אדם הראשון לפני החטא, יציר כפיו

נו משלי ח, ל"לא.

נז רש"י על בראשית ד, ד.

נח זהר ח"א טז, ב; סה, א; ח"ב עב, א; רסח, ב; ח"ג קסד, ב.

נט וראה לעיל הערה ט ששרשו בצד הרע שביצר הדעת, המוריד לשאול תחתית ומחיה אותו, ודוק.

ס בראשית ג, א.

סא רש"י על בראשית ג, ג. בנגיעה בעץ אין איסור דאורייתא, בחינתו של אדם, סוד "זאת תורת האדם" (שמואל"ב ז, יט), אך יש בה איסור דרבנן, מצד בחינתה של חוה, "תורת אמך" (משלי א, ח). היינו תורה שבעל פה (ע"פ מדרש משלי א, ח. וראה זהר ח"ב רעו, ב) המוסיפה סייגים לתורה שבכתב. טעוה של חוה היתה שלא ידעה להבחין בין שתי התורות (כאשר העונש הגלוי הוא דווקא על עברה דאורייתא), ודוק.

סב סנהדרין כט, א (הובא ברש"י לבראשית ג, יד).

נא נתחומא נשא טז; תניא פל"ו.

נב אוה"ת בלק עמ' תתקצז. ראה המשך תרס"ו ס"ע ז ואילך.

נג ראה שער היחוד פ"י ולקו"ב שם פרק ז'ח"ט.

נד ע"פ זהר ח"א פו, ב; ח"ג סא, ב (ובכ"מ). ע"ח ש"י פ"ב (מ"ת); מבו"ש ש"ב ח"ג פ"א.

נה ע"פ תקו"ז תקון נז (צב, א). הובא והתבאר באריכות בהמשך תרס"ו ד"ה "וילך הוי". וראה גם המשך "באתי לגני" לכ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע אות יב ואילך.

חוה מופיעה בתפקיד הממוצע, שהמאפיין העיקרי שלו הוא הסקרנות והמעורבות בכל מה שקורה מסביב

האלקית); הכבד הוא מקום משכנו של היצר הרע^{עב} (הנפש הבהמית); וביניהם עומד כממוצע הלב, המעורב טוב (המאיר מן המוח) ורע (העולה מן הכבד), השוכנים בשני חלליו (כשהוא מקור הסקרנות הגורמת לתור אחרי הכל – "ולא תתורו אחרי לבבכם [ומתוך כך]^{עג} ואחרי עיניכם וגו'^{עד}) עה.

[גם את שלשת הדורות הראשונים, ה'סדר' 'אדם שת אנוש'^{עו}, ניתן להקביל באופן דומה: אדם הוא היצר הטוב (עד שנפל גם הוא), כנ"ל; שת הוא "תחת הבל"^{עז}, והבל הוא יצר נגה – יצר הסקרנות שגרם לו להציץ בשכינה^{עח} (סוד "הכל הבל" של קהלת-שלמה הסקרו, כנ"ל); אנוש, שבימיו "הוחל לקרא בשם הוי'^{עט} – לעבוד עבודה זרה^פ – הוא היצר הרע, ודוק].

שם, חם ויפת

דמות נוספת שהוזכרה בהקשר ליצר הסקרנות, שפועל את הקדמה, היא נח, שהמציא את המחרשה והביא נחמה ונחת לעולם. שלישיה מובהקת בתורה של שלשת היצרים היא שלשת בני נח – שם, חם ויפת. על אף שסדר הלידה הוא יפת-שם-חם^{פא}, התורה מונה אותם בסדר שהוזכר^{פב}, שמתאים לתוכן הפנימי – שם הוא היצר הטוב, חם הוא היצר הרע ויפת הוא הממוצע.

של הקב"ה שנברא "בצלם אלהים"^{סג}, שהושם בגן עדן "לעבדה ולשמרה"^{סד} ועליו להוביל את הבריאה כולה לעבודת ה' – להתפלל על ירידת גשמים^{סה} ולומר לכולם "בואו נשתחוה ונכרעה לפני הוי' עושנו"^{סו} – הוא היצר הטוב של הבריאה. חוה, העומדת ביניהם, מופיעה בתפקיד הממוצע^{סז}, שהמאפיין העיקרי שלו הוא הסקרנות והמעורבות בכל מה שקורה מסביב – "והרי

היא סקרנית... צייתנית [מצותתת לשיחות]... קנתנית [מקנאה, מתוך מודעות-יתר למה שקורה אצל הזולת]... ממשמשנית [למשש ולבדוק כל דבר בידים]... פרסנית [יוצאת להכיר את הסביבה]"^{סח}. בסופו של דבר, הסקרנות של חוה להקשיב לדברי הנחש ולעשות ניסוי לפי ההצעה שלו – בעצמה, בבעלה ובבריאה כולה^{סט} – מפילה גם את אדם הראשון (כאשר הזוהמה שהטיל הנחש בחוה^{סז} גם גרמה להטית הממוצע לכיוון הרע, כפי שהוזכר כמה פעמים). כלומר, המעבר-הממוצע בין הטוב והרע שימש כאן 'גשר' להפיל את הטוב לתוך הרע.

החלוקה הזו מתאימה למפורש שאדם-חוה-נחש מכוונים כנגד מח-לב-כבד^{נא}. המח הוא מקום משכנו של היצר הטוב (הנפש

סג בראשית א, כז.

סד שם ב, טו.

סה ראה רש"י על בראשית ב, ה.

סו תהלים צה, ו.

סז שתי הבחינות שבממוצע, "טוב ורע", הן יחסית חוה ראשונה (רע) וחוה שניה (טוב), אך גם חוה השניה עלולה להתפתות על ידי הנחש, וד"ל (נמצא שיש **אדם חוה חוה נחש**, העולה **אמת אהיה פעמים אהיה**, כאשר הזוג **אדם חוה** משלימים ל-64, ח ברבוע והזוג **חוה-נחש** עולה 377, **שמואל מחשבה טובה** וכו', יג פעמים **כט**).

סח בראשית רבה יח, ב.

סט רש"י לבראשית ג, ו.

ע שבת קמו, א.

עא ראה זהר ח"ג רכד, א (רע"מ).

עב זהר ח"ג רלב, ב.

עג ראה רש"י על במדבר טו, לט.

עד במדבר טו, לט.

עה כאשר מחלקים את הלב לשנים, שתי בחינות הממוצע, **מח לב לב כבד** עולה **צמח צמח מנחם**, שמו של משיח (סנהדרין צח, ב).

עו דה"א א, א.

עז בראשית ד, כה.

עח רבינו בחיי שמות ג, ו. קהלת יעקב ערך 'הבל' ובכ"ד.

עט בראשית ד, כו.

פ רש"י שם. וראה רמב"ם ריש הלכות ע"ז.

פא רש"י על בראשית ה, לב.

פב בראשית ה, לב.

כאשר חם, היצר הרע, רואה את ערות אביו, ובא להסית את אחיו להצטרף אליו, יוזם שם, היצר הטוב, את ההתנהגות ההפוכה, הראויה והמכבדת, ומצליח לצרף אליו את יפת, יצר הטוב ורע

והופך את ה' מ"אלהי השמים"
ל"אלהי הארץ"^{צא} – הוא כמובן
היצר הטוב. אין מייצג יצר טוב,
המשיכה העזה לקדושה, מאשר
"אברהם אלהי"^{צב} (והרמז
המובהק: **יצר טוב** בגימטריא
אברהם אבינו!)! היצר הרע מזוהה,
בשלבם שונים, עם דמויות רבות
שהן הלעומת-זה של אברהם, אך
מיהו היצר הממוצע?

מתחלת דרכו, לאברהם
נלוות דמותו של לוט בן אחיו,
המתלווה אליו מיציאתו מחרץ^{צג}
(ועוד קודם, ביציאת אביו מארם
נהרים^{צד}), יורד עמו למצרים
ועולה חזרה^{צה}, וגם לאחר שהוא

נפרד מעמו מבטיח לו אברהם שימשיך להגן
עליו מרחוק^{צז}, כפי שהוא עושה בפועל במלחמת
המלכים^{צח} (ושוב הוא ניצל בזכות אברהם
בהפיכת סדום^{צט}). בקבלה מפורש^{צט} שלוט שייך
לקליפת נגה, המעורבת טוב ורע, והוא ממוצע
בין קדושת אברהם לקליפות היוצאות ממנו^ק.
במלחמת המלכים, בה נחלץ אברהם להציל
את לוט, הוא בעצם עושה בירור – הוא היצר
הטוב, המלכים שמולו הם היצר הרע (כשהמייצג
העיקרי שלו הוא מלך סדום), והמלחמה ניטשת
על לוט העומד ביניהם (כשמגמת אברהם היא
להציל את שתי הפרידות הטובות שעתידות

בעוד בדוגמה הקודמת, בה
חוה, יצר הנגה, התפתתה אחרי
הנחש, יצר הרע, ופתתה את אדם,
יצר הטוב, והמציאות כולה נפלה,
כאן יש דוגמה לאפשרות ההפוכה.
כאשר חם, היצר הרע, רואה את
ערות אביו, ובא להסית את אחיו
להצטרף אליו, יוזם שם, היצר
הטוב, את ההתנהגות ההפוכה,
הראויה והמכבדת, ומצליח לצרף
אליו את יפת, יצר הטוב ורע
(שגובר על הסקרנות הטבעית,
ומסתובב אחורנית יחד עם שם).
בסופו של אותו סיפור יפת אכן
זוכה להצטרף לקדושה, "יפת
אלהים ליפת וישכן באהלי שם"^{פג}

– "יפיפותו של יפת תשכון באהלי שם"^{פד} (ועל
אף שחם נדחה שם, "ארור כנען"^{פה}, התכלית היא
להעלות גם את ניצוצי הקדושה שבן^{פו} – מה
שאפשר לעשות דווקא בזכות יפת, הממוצע).

משפחת אברהם

אחרי אדם הראשון ונח הדור המשמעותי
הבא הוא דורו של אברהם אבינו^{פז}. אברהם אבינו
– שמתחיל להזריח מתוך אפלת העולם^{פח},
מכיר את ה'^{פט}, קורא בשמו לכל באי עולם^צ

פג שם ט, כז.

פד מגילה ט, ב. יפיפותו של יפת היא גופא בחינת חוה –
"אין אשה אלא ליפי" (כתובות נט, ב). ורמז: **יפת חוה** בהכאה
פרטית (**י** פעמים **ח**, **פ** פעמים **ו**, **ת** פעמים **ה**) עולה **לב**
פעמים 80 (**כלל** וכו').

פה בראשית ט, כה.

פו בסוד אליעזר עבד אברהם, שהוא-הוא כנען היוצא
מכלל ארור לכלל ברוך בשידוך רבקה (בראשית רבה ט, ז),
עד שבסוד הגלגול גיע למשיח בן דוד (שער הפסוקים חיי
שרה פכ"ד; ילקוט הראובני חלק שכחת הלקט, אדם והדורות
עד נח אות יז. וראה שעשועים יום יום פרשת לך לך).

פז ראה גם אבות פ"ה מ"ב.

פח שמות רבה טו, כ.

פט בראשית רבה ל, ח (ובכ"מ): "... הכיר אברהם את בוראו".

צ ראה רש"י על בראשית כא, לג.

צא ראה בראשית כד, ג וברש"י שם פסוק ז.

צב ישעיה מא, ח.

צג בראשית יב, ה.

צד שם יא, כז.

צה שם יג, א.

צו ראה רש"י שם יג, ט.

צז שם פרק יד.

צח רש"י על בראשית יט, כט.

צט ראה עבודת הלוי לך לך ד"ה "ומלכי צדק מלך שלם";
וירא ד"ה "להבין מה שנאמר זעקת סדום ועמורה". ובכ"מ.

ק ראה גם תו"א יא, ד.

המומרים^{ק"ב}, להעלותו לקדושת אברהם^{ק"ג}, ראש כל המאמינים^{ק"ד} (אליו הוא מצטרף בסוד "יעקב אשר פדה את אברהם"^{קט"ו}) קטז.

האב וארבעת בניו

רבי נחמן מברסלב מקביל^{ק"ז} את ארבעת צאצאיו החשובים של אברהם אבינו לארבעת הבנים של ליל הסדר: יצחק הוא ה"בן חכם ישמח אב"^{ק"ח}, עשו הרשע הוא הבן הרשע, "יעקב איש תם"^{ק"ט} הוא הבן התם (ששואל בסקרנות על כל מה שסובב אותו "מה זאת?"^{ק"י}) וישמעאל הוא הבן שאינו יודע לשאול. אברהם אבינו הוא, כמובן, אביהם של כל הבנים – האבא המקיים את מצות "והגדת לבנך"^{קכ"א}. בהשראת דבריו, צריך להוסיף לתמונה שהצטיירה עד כה – בה אברהם הוא היצר הטוב, עשו הוא היצר הרע ויעקב הוא היצר הממוצע – גם את יצחק אבינו ואת ישמעאל:

בכלל נתבאר שיעקב הוא יצר הדעת טוב ורע, אבל בפרטות יעקב הוא בחינת "עץ הדעת

קיב כנ"ל הערה ט. וראה תפארת יוסף (ר"י ענגיל) תולדות ד"ה "וירא עשו" (שנקרא שמו חזיר משום שהוא עתיד לחזור לכשרותו, לפי שהיה לו שנת הכושר בהיותו ישראל מומר – וראה המובא שם משערי גן עדן – וכי בעל תשובה נקרא גר, כאשר לאחר ש"עברה גוררת עברה" שוב "מצוה גוררת מצוה" ועד שבמקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד שם, עיי"ש).

קיג כידוע, עשו (376) משלים את אברהם (248) לכד פעמים הוי' (ג"פ יצחק, ד"פ יוסף), ועם יצחק (208) יעקב (182) עולה הכל 1014, הוי' פעמים "הוי' אחד" (כשארבעת אלה הם בסוד המרכבה – בה נכנס עשו האדמוני במקום דוד האדמוני – כאשר עשודוד עצמם עולים יצחק יעקב, יה פעמים הוי'), ודוק.

קיד שמות רבה כג, ה (ע"פ שה"ש ד, ח).

קטו ישעיה כט, כב.

קטז וראה בכל זה גם מאור עינים ריש פרשת תולדות (הובא ונתבאר לקמן בגליון).

ק"ז לקוטי מוהר"ן ל. ראה גם רשימת "נחלי אמונה" מוצאי י"א חשון תשפ"א.

ק"ח משלי י, א.

ק"ט בראשית כה, כז.

קכ שמות יג, יד.

קכאשם פסוק ח.

לצאת ממנו, רות המואביה ונעמה העמונית^{קכ"א}) קכ. אכן, בהמשך – אחרי שאברהם בונה את ביתו־משפחתו – ניתן לזהות את כל הדמויות בתוך בית אברהם עצמו. הרבה פעמים מזהים את שני התאומים המתרוצצים בקרבה של רבקה^{קכ"ב}, יעקב ועשו, כשני היצרים המתרוצצים בנפשו של כל אחד^{קכ"ג}. אבל לאור הזיהוי של אברהם עם היצר הטוב, מתאים להרחיב את התמונה ולומר שבעוד עשו הוא אכן היצר הרע – המתמסר לשלש הקליפות הטמאות לגמרי, עובד עבודה זרה, שופך דמים ומגלה עריות^{קכ"ד} (וכדלקמן עוד על ההקבלה של העבירות לשלש הקליפות) – יעקב הוא היצר הממוצע^{קכ"ה}. יעקב מכוון כנגד התפארת, הקו האמצעי בין האבות, והדעת היא נשמת התפארת^{קכ"ו} ("משה מלגו ויעקב מלבר"^{קכ"ז}). "שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון"^{קכ"ט}, הוא בא לתקן את הסקרנות שלו – כאשר לצד הידע התורני שלו, הוא יודע גם כל מה שנצרך לו בהיותו עלמא דשקרא (מהנצרך כדי ליטול את הברכות במרמה ולהתמודד עם רמאותו של לבן, ועד לידע המדעי העדכני ביותר בגנטיקה של עדרי הצאן^{קכ"ח}) – כאשר "ידו אחזת בעקב עשו"^{קכ"א}, ראש כל הכופרים –

קא ראה בבא קמא לח, ב.

קב וראה בכל זה גם במי השילוח לך לך ד"ה "הרמותי ידי" (נלמד בשיעור במוצש"ק חיי שרה השתא).

קג ראה גם חדרי בטן (לחיד"א) תולדות סי"ד.

קד ע"פ זהר ח"א קלח, א.

קה ראה בבא בתרא טז, ב.

קו ובכך הריהו תיקונו של יפת (התפארת בשלישית שם חסיפת, כשם שיעקב הוא התפארת בשלישית אברהם יצחק יעקב, כנודע).

קז ע"ה כללי מהר"ח כ; פע"ח שער הלולב פרקים ב"ג. ע"פ תקו"ז תקון יג (כט, א).

קח ע"פ תקו"ז יג (כט, א).

קט בבא בתרא נח, א; זהר ח"א לב, ב.

קי בראשית ל, לז ואילך. וראה גם חסדי דוד הנאמנים ח"ז עמ' 161. ובכ"מ.

קיא בראשית כה, כו.

דקדושה המובלעים בעשו ("כי ציד בפיו" קל) והוא עסוק בלקרב אותם להשתייך לקדושת אברהם. כלומר, יצחק אבינו מסור בתכלית לאביו – בפרט מאז העקדה, בה היה מוכן למסור את נפשו בפועל (באהבת "ובכל נפשך" קלא, אפילו נוטל את נפשך" קלב) בהוראת אביו, ונעשתה ביניהם התכללות מוחלטת קלג (עד שכוחו שלו לברר את הניצוצות גובר על כוחו של אברהם קלד) – והוא מתמסר לקרב אליו גם את הניצוצות שנמצאים בתוך הרע הגמור קלה.

מעשה מרכבה

מקור החלוקה בין הקליפות הטמאות לקליפת נגה הוא במראה המרכבה של יחזקאל, בו נאמר "וַיֵּאָרָא וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן הַצָּפוֹן עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְּלַקְחַת וְנִגְהָ לֹו סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ פָּעִין הַחֲשָׁמַל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ" קלו. מראה המרכבה הוא נבואת חורבן, והוא מתחיל משלש הקליפות הטמאות, שלש גוונים של היצר הרע, מלמטה למעלה – הגרועה מכולן היא קליפת "רוח סערה", שהיא כנגד עבודה זרה (תכלית כח המדמה, הכולל את כל הלא־תעשה של התורה, כפי שמדגיש הרמב"ם קלז); למעלה ממנה קליפת

טוב" דווקא – כאשר כ"איש תם" הוא נמשך לדעת את הטוב, וידיעת הרע הנצרכת לו לא מקלקלת לו את התמימות – ואילו ישמעאל הוא "עץ הדעת... רע", הרע שבתוך הממוצע. אם יצר הדעת מתבטא בחיפוש סקרני ברשת האינטרנט, יעקב יגיע לידע החשוב והנצרך שברשת, בעוד ישמעאל חסר התחכום – השייך לחסד דקליפה קכב, אהבות נפולות – יגיע ברשת לתכנים פורנוגרפיים שיטמטמו אותו לגמרי (לעומת עשו הרשע, שפושע בתחכום רב). ועדיין, הרע שבישמעאל סמוך לקדושה קכג ובסוף ימיו הוא עושה תשובה (בזכותה נפטר אברהם בשיבה טובה, כאשר בנו מתברר ומצטרף אליו) קכד.

ומהו מקומו של יצחק? ליצחק חופר הבארות קכה שייך כח ההעלאה (כח קו הגבורה, העולה מלמטה למעלה קכז) – הכח להוציא מהקליפה את הניצוצות ולהעלות אותם לאברהם. בבירורו של ישמעאל, הרע שבממוצע, עוסק אברהם עצמו קכט, ויתכן שהוא מסתייע בכך בכוחו של יעקב ("יעקב אשר פדה את אברהם [דווקא], "כנ"ל), הטוב שבממוצע. אך זה לא התפקיד של יצחק (אכן תשובת ישמעאל מתבטאת בכך שהוא מכיר במעלת יצחק ומקדים אותו לפניו). מגמתו של יצחק היא לתקן ולהעלות את היצר הרע הגמור, את עשו בנו – לכן הוא אוהב את עשו ורוצה לברכו קכח, ומפורש באריז"ל קכט שהוא מזהה את הניצוצות־הנשמות

קכב ראה זהר ח"ג רמז, ב; לקו"ת ואתחנן ה, א. ובכ"מ.

קכג שהרי יצרא דעירות הוא יצר שנצרך לקיום העולם (יומא סט, ב, וכפי שהוסבר בשיעור הקודם – הליל הערה ג – ביחס ליצר הממוצע), וגם – כפי שיתבאר בסמוך – גילוי עריות ממש הוא הקליפה הטמאה הסמוכה לקליפת נגה וממילא הממהרת להתברר.

קכד בראשית כה, ט. בבא בתרא טז, ב.

קכה תו"א תולדות. ובכ"מ.

קכו ראה גם תו"ח ריש תולדות ולקו"ש חט"ו שיחה א' לפרשת תולדות.

קכז ראה גם לקו"ש חט"ו חיי שרה שיחה ד.

קכח ראה גם תו"א כ, ב ואילך.

קכט לקו"ת (האריז"ל) פרשת תולדות עה"פ "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו" (ולקו"ת עובדיה). וראה גם בספר הלקוטים

ע"פ זה; תו"א כ, ג.

קל בראשית כה, כח.

קלא דברים ו, ה.

קלב ברכות פ"ט מ"ה.

קלג ראה ספר הלקוטים וירא פכ"א.

קלד בירור רפח הניצוצות החל כאשר צוה ה' על אברהם "לך" (ראה לוח "היום יום" א' חשון), אך את הבארות שחפר אברהם סתמו הפלשתים ויצחק הוא שעב וחופר אותם ואף מחדש חפירת בארות משלו, בדרגה גבוהה הרבה יותר.

קלה גם כאשר יוסף (שהוא 'תיקון' מסוים לעשו, כידוע) נשבה לבין הקליפות ועומד בנסיון של אשת פוטיפר, הוא ניצל כאשר מתגלה לו דמות דיוקנו של אביו (סוטה לו, ב), אך מי שיודע היכן הוא נמצא, מודע לנסינותיו וממילא שומר־מקיף עליו מתוך מודעות הוא יצחק (ראה תנחומא מקץ ד וברש"י על בראשית לו, לה. ובכ"מ), כרמוז גם בכך שיוסף מכונה "צפנת פענח" (בראשית מא, מה), השוה יצחק במילוי (פענח עולה יצחק וצפנת עולה חלק המילוי של יצחק).

קלו יחזקאל א, ד.

קלז ראה מו"נ ח"ג סוף פכ"ט.

הימין והשמאל, פני אריה ופני שור^{קמז}, הם שרשי היצר הטוב והיצר הרע בקדושת המרכבה עצמה. שתי הפנים שבאמצע – פני אדם מקדימה ופני נשר מאחורה^{קמח} – הם בסוד "אחור וקדם צרתני"^{קמו} שנאמר על האדם, המזוהה עם יצר טוב ורע, יצר הדעת, יצר הסקרנות, כאשר "פני אדם" הם צד הטוב-הפנים של אותו יצר ו"פני נשר" הם צד הרע-האחור שלוקמט (באשר הנשר נוטה לשור, נטית היסוד-המלכות – סוד "שכינה במערב"^{קמח}, עירוב היסוד והמלכות בצד האחור^{קמט} – לשמאל, כנודע^{קנא} קנא).

נמצא, אם כן, שסוד שלשת היצרים הוא-הוא סוד מעשה מרכבה – הכח שלנו, על ידי הרכבה נכונה שמתקנת את כולם, להיות מרכבה המביאה אותו יתברך לעולמנו (למשש את 'היצר הרע' שלו, כביכול, לדירה בתחתונים)!

"ענן גדול", כנגד שפיכות דמים; ולמעלה ממנה "אש מתלקחת" כנגד גילוי עריות (אש היצר – שכאשר אינו בקדושה, "לא זכו", נאמר עליו "אש אוכלתן"^{קלח} – אך יש בתוכו ניצוץ קדוש המניע ומאפשר פריה ורביה^{קלט}). למעלה מהקליפות הטמאות נמצאת קליפת נגה, "ונגה לו סביב"^{קמא}. למעלה ומתוך כל אלה מופיע "עין החשמל", היצר הטוב עצמו (בו נאמר "ומתוכה... מתוך האש", היינו קשר לניצוץ הטוב שבתוך קליפת העריות, ה"אש מתלקחת", וכן^ל)^{קמב}.

מתוך כל אלה (ובפרט מתוך האש) מופיעה המרכבה עצמה – "ומתוכה דמות ארבע חיות וזה מראיהו דמות אדם להנה... ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל הימין לארבעתם ופני שור מהשמאל לארבעתם ופני נשר לארבעתם"^{קמג}.

קלח סוטה יז, א.

קלט ראה יומא הנ"ל הערה קכג.

קמ וראה **קומי אורי** בתחילתו (ובכ"מ) שם הוסברה ההקבלה באופן שונה, ו"אלו ואלו וכו".

קמא"ל, לשון זכר, מתייחס דווקא ל"ענן גדול" (רש"י עה"פ). הנגה, היצר טוב ורע, סובב אותו ביחוד, בהיות ששפיכות דמים היא עיקר הגורם להשחתת הישוב – סתם "רשע" היינו הפוגע בחברו, כאשר אותו רשע יונק את כחו מקליפת נגה, וד"ל. כפי שמפרש רש"י עה"פ.

קמבובהמשך לדמויות בית אברהם לעיל, ישמעאל שייך לתאות ניאוף (גילוי עריות) ועשו הרוצח האדמוני בפרט לשפיכות דמים, ולשניהם תהיה עליה בסופו של דבר (כפי שאמר הרבי בשיחת פרשת ויצא, ט' כסלו תשל"ב שבדורנו גם עשו כבר מוכן לתיקון), אך כנגד העבודה זרה אין דמות בפרט – אותה יש להפיל לנוקבא דתהומא רבה, "ותשליך במצלות ים כל חטאותם" (מיכה ז, יט), ודוק.

קמג יחזקאל א, ה ר"י.

וכמה רמזים בכל סודות המרכבה המובאים כאן: **"ונגה לו סביב"** עולה ג"פ (ממוצע כל מלה) **נגה (חו)**. **"ומתוכה כעין החשמל מתוך האש. ומתוכה דמות ארבע חיות"** עולה 3406, יג"פ **מרכב. "כעין החשמל" "ארבע חיות"** עולה 1230, **"קדוש קדוש קדוש"** (מה שממללות חיות האש). **"החשמל" "ארבע חיות"** עולה 1080, כד"פ **אדם. נגה (חו) החשמל** עולה **אמת. "ונגה לו סביב" "עין חשמל"** (כפי שכתוב בהמשך) עולה **מעשה מרכבה! נגה ענן חשמל אש** עולה 907, **"ואהבת את הוי' אלהיך", "ואהבת לרעך כמוך אני הוי'."** **ענן ואש ונגה החשמל** עולה 924, 22 פעמים 42, ד"פ (ממוצע) 231 (משולש **אהיה, רלא** שערים, **קדמון** וכו'), **"זה השער להוי' צדיקים יבאו בו."** אם מציירים את 15 האותיות כמשולש – מסודר: עינ'ואש'ונגה'החשמל – הפנות הן משולש 14 והשאר עולה 819 (**אחדות פשוטה**, פירמידה

13, **דעת משה, דעת המכריע** וכו'). **חשמל, ארבע חיות, אדם אריה שור נשר** עולה 2392, ד"פ 598 (**חיה** פעמים **הוי'**). **קמז אריה שור** (ר"ת **אש**, סוד "אש מתלקחת" עם הניצוץ שבו, כ"ל) עולה 722, הרבוע הכפול של **חיה** (היינו שהממוצע הוא **חיה ברבוע**), סוד **חיה ראשונה** (יצר הרע, לילית) ו**חיה שניה** (יצר הטוב, "עזר כנגדו", עד לאהבת אריה ולביאה בקדושה).

קמח **אדם נשר** עולה **יהודי פעמים טוב!**

קמו תהלים קלט, ה: **"אחור וקדם צרתני ותפשת עלי פפכה"**. קמז פני אדם שייכים יותר לשאיפה האנושית לידע, שהיא ממעלת האדם, ופני נשר – הסוקר הכל מלמעלה בעיניו – שייכים יותר לסקרנות המתבטאת במראה העיניים ("אחרי עיניכם"), הנוטה יותר לרע ונדרשת בה זהירות יתרה, להיות "קל כנשר" (אבות פ"ה מ"כ) לעצום עיניו מראות ברע (ראה מדרש שמואל שם וב"ח לא"ח א ס"ג).

קמחבבא בתרא כה, א"ב.

קמטקהלת יעקב ערך ע' ובכ"ד.

קנ ראה השמטות הזהר ח"א רנב, ב; ע"ח שכ"ה דרוש ב; של"ד. ובכ"מ.

קנא **אדם אריה שור נשר** עולים 1317, סוד "אלף אורות" ועוד **יצר טוב!**

שיעור

שיעורי הדור מצוה (ו)

"מכאן ואילך משל הקב"ה"

קיצור מהלך השיעור

את המצוות צריך לקיים באופן של "הדור מצוה" - בתוספת על המצוה, באיכות ובכמות, מתוך חביבות והידור. חכמים הגבילו את הביטוי המעשי לרגש הפנימי של ההידור ב"הדור מצוה עד שלישי", אבל בארץ ישראל תפסו זאת באופן מיוחד - אחרי "הדור מצוה עד שלישי" מצדו של האדם, יש עוד מקום להוסיף עד-בלידי "משל הקב"ה". ה'ציוץ' שלפנינו - אחד מסדרה של מעל עשרים שיעורים בסדרת "הדור מצוה" - מעמיק באופן נפלא במאמר הזה.

אחרי פירושי הראשונים על הדף, והעולה מהם ביחס למעלת "מכאן ואילך משל הקב"ה", נחשף הממד הפנימי, בעולמות ובנפש האדם: עולם התהוה הוא עולם של יציאה ידי חובה, בעוד עולם התיקון מבוסס על "הדור מצוה", כששתי דרגותיו רומזות לסוד המלך הדר ואשתו מהיטבאל. שתי דרגות ההידור הן שתי פעולות בנפש, "מעשה הצדקה" (הטבעי) ו"עבודת הצדקה" (המאומצת), כשהאדם תמיד נדרש לעלות מעל טבעו, לסגל לעצמו טבע חדש, ושוב לעלות מעלה-מעלה באתכפא ובאתהפכא. שיעור מלא 'השכלה' ו'עבודה', שהוא דוגמה יפהפיה לאופן ההעמקה הראוי בלימוד הנגלה שבתורה.

שכר בעולם הזה ובעולם הבא

בסוגית "הדור מצוה עד שלישי"^א אמרו בארץ ישראל משמו של רבי זירא^ב:

רשימת הרב (ציוץ). ד' חשון תשפ"ו.

א ב"ק ט"ב.

ב רבי זירא (ר"ת רז ורת"ס רזא עמיקא וטמירא) עלה במסירות נפש לארץ ישראל, כנגד דעת רבו, וצם מאה תעניות כדי לשכוח את תלמודה של בבל ולזכות לתלמודה של ארץ ישראל (ב"מ פה, א), והוא היה רבי זעירא (זעירא בגימטריא רפח ורבי זעירא בגימטריא פרו ורבו), שלמות בירור רפ"ח ניצו"ק על ידי פרו ורבו בארץ, בסוד "מאן דאיהו זעיר איהו רב" (זהר ח"א קכב, א).

עד שלישי משלו מכאן ואילך משל הקב"ה.

ופירש רש"י:

"עד שלישי משלו". דהיינו אותו שלישי שיוסיף בהידור מצוה משלו הוא שאינו נפרע לו בחייו, כדאמרינן "היום לעשותן" ולא היום ליטול שכרם. "מכאן ואילך". מה שיוסיף בהידור יותר על שלישי יפרע לו הקב"ה בחייו.

ותוספות פירשו (לכאורה על פי פירש"י):

"משל הקב"ה". אוכל פירות בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב.

"משל הקב"ה" - מעלת מהדר במצוה

ר"ח פירש יותר באריכות (ובאופנים שונים):

"במערבא אמרי עד שליש משלו". כלומר מוזהר הוא להתנאות במצוה עד שליש, מכאן ואילך אם מוסיף יתר על שליש מדה יתירה עושה כגון המפרנס עני ומוסיף לו יתר שנמצא חנינו, ואין הקב"ה מקפח שכרו אלא משלם לו גמולו משל הקב"ה, שנאמר "מלוה הוי' חונן דל", ופשוט הוא.

"נמצא חנינו" הוא לשון המקרא "מְלֹנָה הוּא חֹנֵן דָּל"^ג שמביא הר"ח בסמוך לענין שכרו. והיינו שמתדמה ליוצרו – "מה הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון"^ד, ועליו נאמר "וְחִנֵּיתִי אֶת אֲשֶׁר אֲחֹן"^ה, וד"ל.

ה' משלם לנותן הצדקה מאוצר חסד חנם, סוד "וּלְךָ אֲדֹנָי חֶסֶד כִּי אַתָּה תְּשַׁלֵּם לְאִישׁ כְּמַעֲשֵׂהוּ"^ו, אתה משלם לאיש הבעל-גבול "כמעשהו" של השי"ת ממש, הבלתי בעל-גבול (ראה פירוש הפסוק בתניא^ז), חסד (אין-סוף)^ח חנם. וכן "חנינו" לשון חנינה וחו, היינו שדווקא המהדר במצוה יותר משליש, "משל הקב"ה", הוא המוצא חן בעיני ה'.

וממשיך הר"ח:

ד"א "מכאן ואילך משל הקב"ה". שאם בא להדר המצוה ביתר משליש בדמיה אינו חייב, כל זה מיגיעו שחייו קודמין להידור מצוה, אבל אם זימן לו הקב"ה ממון שלא מיגיעו ובקש להדר המצוה ביותר משליש הרשות בידו.

ה' משלם לנותן הצדקה מאוצר חסד חנם, סוד "וּלְךָ אֲדֹנָי חֶסֶד כִּי אַתָּה תְּשַׁלֵּם לְאִישׁ כְּמַעֲשֵׂהוּ"^ו, אתה משלם לאיש הבעל-גבול "כמעשהו" של השי"ת ממש, הבלתי בעל-גבול

ומסיים:

והמהדר המצוה משובח כדתנינן בנר חנוכה והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין כו'.

משני פירושי הר"ח משמע שלדעתו הידור עד שליש הוא חובה. לפירוש הראשון יתר על שליש הוא רשות ומשובח (במה שמתדמה לה, "אל רחום וחנון"^ט, כנ"ל). מתחלת הפירוש השני משמע שביותר משליש "אינו חייב" – אך הרשות בידו – אך מסיומו משמע שאין להוסיף על שליש אלא אם כן ה' זימן לו ממון שלא יגע בו (ואז "הרשות בידו").

ממסקנת הר"ח ("והמהדר המצוה משובח כו'") משמע שחוזר לפירוש הראשון, שגם בממון שיגע בו משובח להדר יתר על שליש.

אכן, יש לומר שאין כאן מחלוקת (בדין, וה"דבר אחר" הוא רק בפירוש "משל הקב"ה"), אלא 'דריי דינים': (א) בסתם אדם, שלא זימן לו ה' עשירות מיוחדת, "אינו חייב" להדר יותר משליש, אך אם עשה כך הרי זה משובח (ודווקא כך זוכה למעלה של נתינת צדקה "משל הקב"ה", ב"עבודה" שיש בה יגיעה, וכדלקמן). (ב) רק אם דחיקא ליה שעתא טובא^י, ב"חיי נפש ממש כמו של העני שוה בשוה"^{יז}, אמרינן "חייך קודמים"^{יח} ואין לו לתת יותר. (ג) מי ש"זימן לו הקב"ה ממון שלא מיגיעו" בהחלט ראוי שיוסיף על שליש, והרי זה נחשב כ"משלו", "הרשות בידו", אף שהנתינה היא "משל הקב"ה" (שזימן לו עושר במתנת שמים, שהרי בסופו של דבר הכל מתנת שמים), ודוק.

ג משלי יט, יז.

ד רמב"ם הלכות דעות פ"א ה"ו.

ה שמות לג, יט.

ו תהלים סב, יג.

ז אגה"ק פכ"ג.

ח ראה תניא, שער היחוד והאמונה פ"ד.

ט שמות לד, ו.

י ראה עד"ז ברכי יוסף ליו"ד רמט אות יט. וראה תניא אגה"ק ד.

יא תניא אגה"ק טז.

יב ב"מ סב, א.

הידור מאיר

עוד רואים מסיום דברי הר"ח שדין הידור מצוה קשור במיוחד למצות נר חנוכה (המצוה היחידה שבה נאמר "מהדרין מן המהדרין"^{יג}), ללמד שעיקר ענין הידור מצוה הוא להרבות אור (גילוי אלקות) בעולם, ובכך להפוך את חשכת העולם הזה

(עלמא דשקרא, המסתיר על גילוי אלקות^{יד}) לאור גדול (אור גדול עולה נר, דהיינו בפרט נר חנוכה), כמו שכתוב "הָעֵם הַהֲלִיכִים בַּחֹשֶׁךְ וְיֵאֹא אֹרֶךְ יָדוֹל"^{טו}.

בנוגע להידור בנר חנוכה חקרו אחרונים^{טז} האם הוא מדין הידור כללי ככל המצות או דין מיוחד בחנוכה. מלשון הר"ח הנ"ל משמע שהוא דוגמא עיקרית של הדין הכללי שבכל המצות, ודוק.

הידורי מצוה של הדר ומהיטבאל

והנה, הדור מצוה רומז למלך הדר, המלך השמיני^{יז} (כנגד שמונת ימי החנוכה) המולך לאחר מיתת ז' מלכין קדמאין דתהי"ח, שלא כתוב אצלו (בתורת משה) מיתה (כמו בכל אחד מקודמיו – "וימלך... וימת"^{יח}). רק הוא קיים (לעד) בסוד ה"מתקלא"^{יט} של עולם התיקון, בהיותו נשוי (לא כמו קודמיו) – "ושם אשתו מהיטבאל"^{כא}.

נמצא רמז שהמלכים הראשונים, הגם שאף הם קיימו 'מצוות' (בבחינת "דרך ארץ קדמה

עיקר ענין

הידור מצוה
הוא להרבות
אור בעולם,
ובכך להפוך את
חשכת העולם
הזה לאור גדול

לתורה^{כב}), קיימו רק לצאת ידי חובה (כלפי הבריות), ללא שום רצון ומודעות של הידור ('לשמה', לשם מצוה המצוה או לשם הטוב הגנוז במצוה) – ולכן מתו.

ויש לומר שהדר היינו עיקר דין הידור מצוה – "בהדור מצוה עד שליש במצוה", דהיינו "עד שליש משלו"; ואילו סוד מהיטבאל אשתו, סוד "אשת חיל עטרת בעלה"^{כג}, שעולה על בעלה ומטיבה איתו ואותו, היינו "מכאן ואילך משל הקב"ה" – "ומהו' אשה משכלת"^{כד}, "מה' אשה לאיש"^{כה}, וד"ל.

"מעשה הצדקה" ו"עבודת הצדקה"

ההבדל בין "עד שליש" ל"מכאן ואילך" הוא גם ההבדל בין "מעשה" ל"עבודה", כמבואר בספר התניא^{כו} על הפסוק "והיה מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם"^{כז}: "מעשה הצדקה" הוא הנתינה לפי טבע הרחמנות של היהודי (הרי כל ישראל הם "רחמנים בני רחמנים"^{כח}), ושכרו שמור לו לעוה"ב (שהרי "היום לעשותם"^{כט} ומחר לקבל שכרם"^ל, כנ"ל) – "עד שליש משלו".

אך "עבודת הצדקה" היא מעל ומעבר לטבע רחמנות היהודי (והיא בחינת "ובכל מאדך"^{לא}), וממילא "מכאן אילך משל הקב"ה", שאוכל פירות בעוה"ז (כמבואר בתוספות הנ"ל, וראה מאמרו של רבי אייזיק מהומיל על סוד קרן

כב ויקרא רבה ט, ג; תנא דבי אליהו רבה פ"א.

כג משלי יב, ד.

כד שם יט, יד.

כה ע"פ בראשית רבה סח, ג ראה יין משמח ח"א שער ראשון בתורה "מה' אשה לאיש".

כו אגה"ק יב.

כז ישעיה לב, יז.

כח ספר החינוך מצות מב' מד' תצח.

כט דברים ז, יא.

ל עירובין כב, א.

לא דברים ו, ה.

יג שבת כא, ב.

יד ראה ספר הבהיר אות י.

טו ישעיה ט, א.

טז ראה משנת יעב"ץ או"ח סימן עד.

יז זהר ח"ג קמב, א; רצב, א; ע"ח ש"ח פ"ג ובכ"מ.

יח ראה ע"ח שער הכללים פרקים א'ב; לקו"ת (האריז"ל)

ס"פ וישלח. ובכ"מ.

יט בראשית לו, לב' לט.

כ זהר ח"ב קעו, ב (ספד"צ פ"א).

כא בראשית לו, לט.

חלק המודע של הנפש, המתגלה ב"טבע הטוב להיטיב"^{לח} של היהודי.

למעלה מכך, "בהשקט ובבטחה", יש כבר עליה לכתה, ובו גופא מפרצוף אריך אנפין ("השקט", בחינת שוקט על שמריו, הפרדה גמורה בין הבר לפסולת^{לט}, תכלית ושלמות עבודת הברורים, בהעלאת השבת כל רפח נצוצין-קדישין למקורם באורות המרובים דתהו^מ, בכתר עליון – מעל לבינה וחכמה הנ"ל – בפרצוף אריך אנפין^{מא}, מקור עבודת האתכפיא, על ידי בטול הרצון לרצון ה'^{מב} לפרצוף עתיק יומין ("בטחה"), דהיינו

סוד "אתהפכא חשוכא לנהורא וטעמין מרירו למיתקא"^{מג}, על ידי גילוי פרצוף עתיק, תענוג אלקי^{מד}, "אין בטובה למעלה מענג"^{מה}, וד"ל). נמצא ש"עד שליש [משלון] הוא בחינת "מעשה הצדקה", על פי טעם ודעת (חכמה ובינה, "שובה ונחת"); אך "מכאן ואילך משל הקב"ה" היינו "עבודת הצדקה" מעל לטעם ודעת (שני פרצופי כתר עליון, אריך אנפין

לח ראה ע"ח שער הכללים רפ"א; עמק המלך שער שעשועי המלך רפ"א; תניא, שער היחוד והאמונה פ"ד. לט כמפורש בתניא שם.

מ לכללות ענין רפ"ח ניצוצין ראה ע"ח שי"ח.

מא דווקא חיצוניות הכתר – שכנגד כח הרצון – נקראת תהו (ביחס למוחין שתחתיה), כאשר במאמץ האתכפיא יש ממד של תהו המחזיר את הניצוצות לשרשם. לעומת כחות הנפש הפועלים בפנימיות, גדר הרצון הוא כפיה (וראה מאמר כללי החינוך וההדרכה פ"א – סה"ש תש"ג עמ' 218), ובכפיה יש ממד תהו של "אנא אמלוך" (וכן בהפרעות הנפש, תהו – בין היתר – מתבטא בכפיותיות, ודוק).

מב עפ"י אבות פ"ב מ"ד. וראה תו"א פט, ג ובריבי מקומות בדא"ח שזו בחינת אתכפיא.

מג זהר ח"א ד, א.

מד שער היחוד פרקים כד"כ (ובלקו"ב שם). ובריבי מקומות בדא"ח.

מה ספר יצירה פ"ב מ"ד.

"בהשקט

ובבטחה" יש עליה מפרצוף אריך אנפין (אתכפיא, על ידי בטול הרצון לרצון ה') לפרצוף עתיק יומין ("אתהפכא חשוכא לנהורא וטעמין מרירו למיתקא", על ידי גילוי תענוג אלקי)

ופירות ובביאורנו עליו^{לב}).

[בהקשר ל"מעשה הצדקה" ו"עבודת הצדקה" – בצדקה בפרט – יש להוסיף שכל האמור כאן ביחס ל"הדור מצוה עד שליש" הוא הדין ביחס ל"המבזבז אל יבזבז יותר מחומש"^{לג} – דהיינו שעד חומש "משלו" אך "מכאן ואילך משל הקב"ה", ודוק].

שובה ונחת, השקט ובטחה

ועוד נאמר "בשובה ונחת תושעון בהשקט ובבטחה"^{לד}. "שובה ונחת" על דרך "והיה מעשה הצדקה שלום"; "בהשקט

ובבטחה" על דרך "ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם".

ומבואר בדא"ח^{לה} שארבע הלשונות – שובה, נחת, השקט, בטחה – הן עליה בקדש:

"בשובה ונחת תושעון" היינו עליה מבינה ("שובה", לשון תשובה, "ולבבו יבין ושב"^{לו}) לחכמה ("נחת", סוד נח, יסוד אבא^{לז}), דהיינו מאמא לאבא, כאשר שתי אלה הן עדיין בגדר

לב חנה אריאל וישב ד"ה "אלה תולדות יעקב יוסף". נלמד בשיעור שבת וישלח (ונדפס בגליון בה"ב) תשפ"ה. בתמצית, רבי אייזיק מסביר שבכל מצוה הקרן הוא כח היהודי (הגברא, מקיים המצוה) לגלות אלקות בעולם והפירות הם הכח האלקי הטמון בעולם ומתגלה בו על ידי המצוה הנעשית בו (בחפצא של המצוה). בקיום מצוות 'סתם' הקרן והפירות נותרים נעלמים בעולם הזה, בקיום מצוה באופן של אתכפיא מתגלים הפירות בעולם הזה ובקיום מצוה באופן של אתהפכא מתגלים בעולם הזה גם פירות שהם הארה מהקרן – וראה לקמן בסמוך על שתי המדרגות הללו ב"עבודת הצדקה" ("השקט ובטח") – ודוק.

לג כתובות נ, א.

לד ישעיה ל, טו.

לה מגן אבות מועדים שבת תשובה ד"ה "גדולה תשובה".

לו ישעיה ו, י.

לז לקו"ת (האריז"ל) וספר הליקוטים פרשת נח; תורת חיים ד"ה "אלה תולדות נח" (מז, א).

המורגש עולה למושכל (המדות נעשות מדות שכליות) והמושכל עולה לחיצוניות הכתר (אריך, שבו כח המשיכיל^ט, שרש המושכל שבנפש). אך כאשר המוטבע עולה עד למושכל (בהיות עם ישראל "עם חכם ונבון"^י בטבע ראשון), אזי המורגש עולה עד לשרש מדות הלב שבכתר (סוד "לך הוי הגדלה והגבורה גו"^{יא}) – כולל ז"ת דעתיק המלוכשים ב"ז תיקוני גולגלתא דאריך – ואז המושכל עולה עד לרדל^{יב} "א שבו" חביון עז העצמות^{יג} "וד"ל.

בכל אחת מהעליות הנ"ל "עד שליש משלו" [במה שנעשה טבעי לאדם, בבחינת 'מעשה הצדקה'], מכאן ואילך משל הקב"ה [ב'עבודת הצדקה', באופן של עבודה, בשתי הקומות של אתכפא ומעליה אתהפכא, כנ"ל], בכל מקום לפי ערכו. בפרט, דוקא ביחס לעליה האחרונה הוסבר לעיל ש"עד שליש משלו" היינו עד ל"בשובה ונחת תושעון" (חכמה ובינה, דהיינו טבע המושכל המתוקן), אך "בהשקט ובבטחה" (אריך ועתיק, כאשר הבטחון מגיע עד ל"חביון עז העצמות" שבפנימיות רדל^{יב} "א, כנודע^{יג}) היינו "מכאן ואילך משל הקב"ה", וד"ל.

מט ראה לדוגמא מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"א ד"ה "שראשי נמלא טל". ובריבוי מקומות בדא"ח.

נ דברים ד, ו.

נא דהיא"א כט, יא. וראה לקו"ת עקב יז, ד; אוה"ת וירא צ, א ואילך; ד"ה "אם בחקתי" תשט"ז.

נב שער מאמרי רשב"י פירוש ספרא דצניעותא פ"א, ע"פ חבקוק ג, ד. וראה גם מאו"א מערכת אלף אות סד.

נג ראה **לב לדעת** מאמר "אמונה ובטחון" פ"ה (עמ' ע), וביאורו בשיעור אמונה ובטחון 17 פ"ב; **נפש בריאה** (תשע"ד) עמ' מט.

"עד שליש"

משלו" היינו

שלמות מיצוי

המוטבע של

הנפש, אך תיקון

שני חלקי הנפש

שמעל לחלק

המוטבע - דהיינו

המורגש, וכל

שכן המושכל

שבנפש - תלוי

ב"עבודה" ולא

רק ב"מעשה",

ועליהם נאמר

"מכאן ואילך

משל הקב"ה"

ועתיק יומין, ועד לרדל^{יב} "א, כמו שיתבאר – "השקט" ו"בטחה". ודוק היטב.

לעלות מעל המוטבע

והנה, ידוע^{יח} שחלק המודע של הנפש מתחלק לשלש דרגות – מושכל (חב"ד), מורגש (חג"ת) ומוטבע (נה"י, כאשר עטרת היסוד היא שרש המלכות, המשלימה את חלק המוטבע של הנפש).

לפי זה נפרש ש"עד שליש" היינו לפי ערך הטבע המולד של היהודי, דהיינו עד (ועד בכלל) השליש התחתון של שלשת החלקים הכלליים של הנפש הנ"ל, ו"מכאן ואילך" היינו שני החלקים שמעליו.

נמצא ש"עד שליש משלו"

היינו שלמות מיצוי המוטבע של

הנפש, אך תיקון שני חלקי הנפש שמעל לחלק המוטבע – דהיינו המורגש, וכל שכן המושכל שבנפש – תלוי ב"עבודה" ולא רק ב"מעשה", ועליהם נאמר "מכאן ואילך משל הקב"ה". בפרט, לפי המבואר לעיל בסוד "בהשקט ובבטחה", ה"אתכפא" היא במורגש (המדות) ו"אתהפכא" במושכל (המוחין), ודוק.

להעלות את השליש

אך ידוע ש"הכל לפי ערכיו"^{יח}, ומה עוד שבעבודת השי"ת יש "עלית העולמות" וכן עלית הפרצופים בכל עולם ועולם כו' (עד אין סוף)^{יח}.

כאשר המוטבע עולה ונכלל במורגש של הנפש (כאשר הלב בוער לה' בטבע), אזי

מו מאמר "מאה קשיטה" (לרמ"ע מפאנו) סימן לו.

מז ראה ע"ח ש"א ענף ה.

מח ראה שער הכוונות דרושי שבת ופנ"ח שער השבת.

מאור עינים

פרשת תולדות

"מוסיף על הראשונים"

מתנת האבות

ואלה תולדות יצחק בן אברהם כו' פירש רש"י יעקב ועשו האמורים בפרשה אברהם הוליד את יצחק פירש רש"י שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה כו'.

הנה נודע מאמר רז"ל כל מקום שנאמר אלה פוסל את הראשונים ואלה מוסיף על הראשונים וי"ו מוסיף על ענין ראשון. ולהבין איך יצדק זה בנדרון דידן הלא מקודם בפרשה הקודמת כתיב ואלה תולדות ישמעאל כו' אם כן בכאן הוי ליה למימר אלה תולדות יצחק כו' לפסול את הראשונים.

"ואלה תולדות" א' מרמז שההתמודדות עם "תולדות ישמעאל" ב' שקדמו איננה לפסול אותם, אלא להוסיף עליהם (קודם כל, כפשוטו, להרבות את בני ישראל יותר מכל הישמעאלים שבעולם, בבחינת "תוספתו של הקב"ה מרובה על העיקר"^א). אכן, ו לא משמשת רק כ"ז החיבור – ישנה גם ו ההיפוך, רמז לכך שיש להעלות, לתקן ולהפוך את תולדות ישמעאל, כדלקמן. גם להבין איך שייך זה בכל אדם כי קבלנו מפי סופרים ומפי ספרים שכל התורה מוכרחת להיות בכל אדם ובכל זמן.

בפשט, מתוך תריג מצוות התורה ישנן רק 270 מצוות שניתן לקיים בזמן הגלות, "אני

ישנה ולבי ער"^ב, בעוד 343 (גשם, ז בחזקת ג) לא ניתן לקיים^ג. אכן, "קבלנו מפי סופרים ומפי ספרים"^ד – וראש וראשון להם הוא מורנו הבעל שם טוב, שבעל המאור עינים זכה ללמוד תורה ישירות מפיו (ובהמשך בעיקר מפי ממשיך דרכו, המגיד ממעזריטש) – שכל מצוה ובעצם כל פסוק בתורה (שכולה "תורה לשון הוראה") ניתן לקיים בכל אדם, בכל זמן ובכל מקום^ה.

ד שה"ש ה, ב.

ה ספר החינוך סוף סדר ומנין המצוות.

ו אדמו"ר הזקן כותב בשער התניא שלקט את הדברים "מפי ספרים ומפי סופרים", בסדר הפוך מהביטוי שבפנים. בפשטות יש לומר שבעל המאור עינים שזכה ללמוד ישירות מפי שני ה"סופרים", הבעל שם טוב והמגיד, מקדים אותם לספרים, בעוד אדמו"ר הזקן, שלא שמע ישירות את הדברים מפי הבעל שם טוב, מקדים את ה"ספרים", ובעומק, לפי מה שנתבאר בשיעור מאור עינים חיי שרה (בגליון הקודם), היחס בין רבי מנחם נחום מטשרנוביל, בעל המאור עינים, לאדמו"ר הזקן, בעל התניא, הוא יחס של חכמה ובינה, שנקראים סופר וספר (בסוד סופר-ספר-ספור כנגד חב"ד), כך שכל אחד מקדים את בחינתו (ועם כל הנ"ל, פשיטא שאצל שניהם עיקר החידוש המחיה הוא המתקבל "מפי סופרים", בתורה שבעל פה מפי הבעל שם טוב וממשיכי דרכו, לגבי המסורת המקובלת "מפי ספרים", אלא ש"מפי סופרים ומפי ספרים" הוא בסדר של "זו ואין צריך לומר זו" ו"מפי ספרים ומפי סופרים" בסדר של "לא זו אף זו"), ודוק (אך יש להעיר שבשני הספרים מצאנו גם את הביטוי ההפוך – תניא פמ"ב ומאור עינים יוצא דה"ה "ויצא" השני – כשכל אופן מתאים למקומו והקשר, ואכמ"ל).

ז זהר ח"ג נג, ב; ספר השרשים לרד"ק שרש 'ירה' (מובא פעמים רבות בשיחות הרבי מליובאוויטש).

ח כל מקום, כל זמן וכל אדם הם כנגד עולם-שנה-נפש (ס"י פ"ג מ"ג), כפשוטו (ובשרש היינו על דרך עולמות-נשמות-אלקות, בלשון הבעש"ט). המאור עינים כאן מזכיר רק "בכל אדם ובכל זמן", ואף שלכאורה כלול בכך ממילא גם המקום

נערך ע"י איתיאל גלעד. מוצאי כ"ב מרחשון פ"ו (ח"א) – כפ"ח.

א בראשית כה, יט.

ב בראשית כה, יב.

ג בראשית רבה פט"א, ד.

המרכבה, "ברא כרעא דאבוה"¹ (וממילא כל יהודי שייך לסודות מעשה בראשית וגם מעשה מרכבה, ועד לסודות "מה למעלה, מה למטה, מה לפניו ומה לאחור"²).

ירושת האבות מתבטאת בכוחות שקבלנו לעבוד את ה' מכל אחד מהם:

והוא כי כתיב בתורתנו הקדושה ואהבת את ה' אלהיך, ואיך אפשר זה הלא אין אנו משיגים אותו יתברך. לכן הנחיל לנו אברהם אבינו ע"ה מדת אהבה שנוכל לאהוב אותו יתברך. וכמו כן את ה' אלהיך תירא ולא היה אפשר גם כן, לכן הנחיל לנו יצחק אבינו עליו השלום מדת היראה. וכן כתיב גם כן דע את אלהי אביך ועבדהו, וזהו הנחיל לנו יעקב אבינו ע"ה, שהוא סוד הדעת כנודע בספרי קבלה שנוכל לידע אותו יתברך אם נרצה.

יסודות עבודת הלב הם אהבה ויראה, אך איך אפשר לצוות על רגש? ובפרט כלפי מי שאיננו מכירים אותו?! הרי "אילו ידעתיו הייתי"³, ומכיון שאיני יודע־מכיר את ה' איך אוכל לאהוב אותו או לירא ממנו? אכן, רגשות האהבה והיראה הם ירושה לנו מהאבות, אברהם ויצחק, כשהכל מבוסס על ידיעת ה' שהיא ירושת יעקב (יעקב מכון כנגד התפארת, שנשמתה היא הדעת)⁴, "משה מלגו ויעקב מלבר"⁵ — ולכן מכונה יעקב

מהי, אם כן, ההוראה הנצחית לכל אחד ואחת מפתחת פרשת תולדות?

אך נדודע כי האבות הן הן המרכבה וברא כרעה דאבוה לכן אנהנו נקראים בחינת רגלין מהמרכבה עליונה כמאמר שש מאות אלף רגלי והנה האב מוכה את בנו בנוי בחכמה בכח כו'. וזאת גם כן נחלת עבדי ה' אנהנו עם סגולתו אשר נחלנו מאבותינו הקדושים.

"האבות הן הן המרכבה"⁶ — "אבות מכלל דאיכא תולדות" ו"תולדותיהן כיוצא בהן"⁷, כאשר "האב זוכה לבנו"⁸ במדרגותיו שלו. מעלת המרכבה היא גבוהה מאד, ואף על פי כן כולנו — בהיותנו בני האבות — שייכים למדרגה זו באופן כל שהוא, ואם האבות הם פני המרכבה הרי שאנו לכל הפחות יכולים להיות רגלי־אופני⁹.

— שהרי כל אדם בכל זמן נמצא במקומו שלו — ברור שהמקום קובע ברכה לעצמה, ככלי מתאים שהדבר יתממש בתוכו (כשהזמן בתוך המקום הוא נשמה בתוך גוף, 'נשמות' בתוך 'עולמות'). ובדרך רמז: ההפרש בין **אדם** ל**זמן** (העולה **בן אדם**) הוא **בן** וההפרש בין **זמן** ל**מקום** הוא **גוף** (כלומר, החיבור בין הזמן למקום הוא הגוף והחיבור בין הזמן לאדם הוא הנשמה שלו, שנקראת כאן **בן**). כשעושים סדרה עולה הבסיס הוא 37 (**יחידה, הבל**), שלשת האברים עולים **חשך**, יחד עם האבר הקודם להם (30) הם עולים **משיח**, ואם ממשיכים שבעה אברים מ־30 (המספר הנמוך ביותר, כשהמספרים לפניו שוב גדולים יותר) הם עולים 1820 (**סוד פעמים הוי**, מספר שמות הוי' בתורה).

ט בראשית רבה פ"ב ב.

י ראה ריש מסכת ב"ק.

יא עדויות פ"ב מ"ט: **"הָאָב זֹכֶה לְבֶן, בְּנוֹ, וּבְכֹתֵ, וּבְעֶשֶׂר, וּבְחִכְמָה, וּבְשִׁנִּים, וּבְמִסְפַּר מְדוּרוֹת לְפָנָיו וְהוּא הַקָּץ"**. האב הוא החכמה והבן הוא הז"א (סוד "מה שמו ומה שם בנו"). כאשר ששת הדברים בהם זוכה האב לבנו הם בסוד הו"ק (דאבא הנמשכים לו"ק דז"א), ובתמצית: "נוי" בתפארת (לשונות של יפי). "כח" ביסוד (כח גברא, **"כח היוצר"** ה"יורה **כחץ**"), "עשר" בגבורה ("שלחן בצפון" ו"תמורת עושר עוני" בגבורה), חכמה בחסד (ענף החכמה, ו"תמורת חכמה אולת" בחסד), "שנים" (דהיינו אריכות ימים) בנצח (סוד הזמן) ו"מספר הדורות לפניו והוא הקץ" (שמונה קיום ההבטחה לאבות אצל הבנים) בהוד (כח האמונה־ההודיה של הבנים בהבטחה שניתנה לדורות הקודמים; וכן מבואר ש"קץ הימים" בנצח ו"קץ הימים" בהוד, וכאן מדובר ב"קץ הימים"), ודוק.

יב רגל היא לשון גלגל, כמו אופן. **רגל אופן** 370 (י"פ 37, בן הזוג של 137, **אופן**, כמבואר במ"א).

יג ע"פ עירובין ע.ב.

יד חגיגה פ"ב מ"א. וראה בציץ 'פרצוף סודות התורה' (כ"ט תשרי השתא) שפורסם בגליון לך לך.

טו ספר העיקרים מאמר ב ספ"ל.

טז ע"ח כללי מהר"ח כ; פע"ח שער הלולב פרקים ב"ג ע"פ תקו"ז תקון יג (כט, א).

יז ע"פ תקו"ז יג (כט, א). ואכן, המיוחס כאן ליעקב — ידיעת ה' אם רק ירצה בכך האדם — מיוחס בספר התניא (פמ"ב) לניצוץ משה שבכל אחד, שמכחו כל אחד מישראל יכול לדעת את ה', ואם לא מיד (למי שמזוכר, ללא חטאות נעורים וכו' וגם 'מרוכז' בתכלית, כמבואר בפ"ג במהות הדעת, שזה כבר בגדר עבודה בכח עצמו, ודוק) — על ידי יגיעת נפש ויגיעת בשר. אכן, כאן מדובר בירושה שהיא יחסית חיצונית ("מלבר") ואילו אדמו"ר הזקן תובע עבודה בכח עצמו שהיא עבודה פנימית ("מלגו"), אלא שדווקא הירושה הראשונה מאפשרת את המשך העבודה הפנימית (כמסופר על רבי אייזיק שהבין בסוף ימיו שכדאי היה לו לקחת את המתנות הרוחניות שרצה להעניק לו אדמו"ר הזקן כבסיס להמשך עבודה בכח עצמו).

בכך מיצחק, היראה דקדושה, יוצא עשו, שהוא יראה נפולה (המביאה לעבור על "לא תרצח" ^{כד}). עבודתו – מכח הדעת אותה ירשנו מיעקב, ש"מטתו שלמה" ^{כה} – להעלות את המדות, מיסודות תורת הבעל שם טוב (ועל אף דבריו הידועים של אדמו"ר הזקן, "אל יהי שוטה לעסוק בהעלאת המדות של המחשבה זרה כנודע כי לא נאמרו דברים ההם אלא לצדיקים שאין נופלים להם מחשבות זרות שלהם כ"א משל אחרים. אבל מי שנופל לו משלו מבחינת הרע שבלבו בחלל השמאלי איך יעלה למעלה והוא עצמו מקושר למטה" ^{כז}, "אין לך דבר שאין לו מקום" ^{כח} וכוונת אדמו"ר הזקן היא שלא ניתן לעסוק בכך בזמן-אמת, תוך כדי התקפת מחשבות זרות בתפלה ^{כט}, אך בדרך הלימוד וההתבוננות החב"דית, בה משמשת האהבה הנפולה כמשל לאהבה עליונה, וכיו"ב בשאר המדות, באופן של "מאויבי תחכמני" ^ל, ניתן להעלות את המדות, כמבואר בארוכה במ"א ^ל).

וזהו ואלה הוי"ו שהוא סוד הדעת שעל ידה מעלה המדות ואז הוא מוסיף על ענין ראשון שמוסיף ומרחיב גבול הקדושה בהוצאת הניצוצות הקדושות מן הקליפה ומעלה אותן.

בתורה, ה'מזמין' את הרמת מה שנפל בו.

כד סדר הדורות כאן, ישמעאל ואחריו עשו, הפוך מסדר הדורות בתורה, "לא תרצח" קודם ל"לא תנאף", ודוק. ויש להוסיף כי העיקר כאן הוא תיקון קליפת ישמעאל, משום שקל יותר להעלות את האהבה – על ידי הקרנת אהבה קדושה, אהבת אברהם לישמעאל, המתבטאת בבקשת "לו ישמעאל יחיה לפניך" (בראשית יז, יח) – מלהעלות את שפיכות הדמים החמורה ממנה (כ"ל בשיעור "ציר הדעת").

כה ויקרא רבה פל"ה.

כו תניא פכ"ח.

כז אבות ד, ג.

כח וגם אז, מסביר שם אדמו"ר הזקן, הכח להתמודד עם האהבות הנפולות הוא כח יעקב – או בהסח הדעת, לתקוע את הדעת (שהיא ירושת יעקב, כמבואר כאן בפנים) בדברים טובים, וכשאין בכחו של האדם לעשות זאת עליו לעורר רחמים על נפשו אצל ה', והרחמים גם הם מדת יעקב, ודוק.

כט תהלים קיח, צח. וראה לוח "היום יום" ח' ניסן.

ל ראה גם הערות וביאורים להמשך "באתי לגני" אות יז (משיעורי ז' ר"י שבט תשס"ז); שיעורי כ"ז ול' תשרי (ר"ח חשון) תשע"ז. ועוד.

"הבחיר שבאבות" ^{יח} והוא כאן הפודה-מגלה את הרגשות הטמונים כירושה בכל יהודי, בסוד "יעקב אשר פדה את אברהם [מדת האהבה, בה כלולה גם יראת יצחק" ^{יט}] (ואליו בפרט הכוונה ב"דע את אלהי אביך" ^{כא}). המאור עינים מדגיש שניתן לדעת אותו יתברך "אם נרצה" – הדעת היא ענף הכתר-הרצון, ומשמעותה היא התקשרות וריכוז התלויות ברצון (מוטיבציה).

העלאת המדות

והנה אמרו רז"ל בשעת קבלת התורה חזר הקדוש בריך הוא אל בני ישמעאל שיקבלו התורה אמרו מה כתיב בה אמר להם לא תנאף אמרו לו אי הכי לא בעינא כו' וכן אל בני עשו אמרו מה כתיב בה כו' לא תרצח ולא רצו גם כן נמצא בישמעאל היה בחינת ניאוף והוא סוד אהבה הנפולה כנודע בסוד השבירה שהיה הקדוש בריך הוא בונה עולמות ומחריבן כדי שיהיה בחירת שכר ועונש כמבואר אצלנו כמה פעמים באריכות ועל כן מסיימת הפרשה הקודמת אצל בני ישמעאל על פני כל אחיו נפל כי אצלו הוא סוד האהבה הנפולה ולא כאלה חלק ה' עמו בני ישראל שיש לנו הדעת דע את אלהי אביך ועבדהו צריך שנעלה בחינת האהבה לאהבה העליונה כמבואר במקום אחר וכמו שאמר הבעש"ט נשמתו בגני מרומים ואיש אשר יקח את אחותו וגו' חסד הוא היינו האהבה הנפולה וצריך להעלותה כמבואר במקום אחר וכן בכל המדות

מאברהם, האהבה דקדושה, יוצא ישמעאל, שהוא אהבה נפולה (המביאה לעבור על "לא תנאף" ^{כב}) – "על פני כל אחיו נפל" ^{כג} – וכיוצא

יח ע"פ בראשית רבה עו, א. ורמז: **יעקב הבחיר שבאבות** עולה 1118 – **"שמע ישראל הוי אלהינו הוי אחד"** (דברים ו, ד)!

יט ראה תניא פ"ט.

כ ישעיה כט, כב.

כא דה"א כח, ט. בפשט "אביך" בפסוק הוא דוד, המצוה זאת לבנו שלמה, אלא שבתוך דוד מסתתר יעקב ובתוכו מסתתר משה (כ"ל) – **משה יעקב דוד ר"ת מיד** ובגימטריא **ישראל!**

כב שמות כ, יב; דברים ה, יז.

כג בראשית כה, יח. זהו הפסוק ה'676 – **הוי** ברבוע –

רעה ח"ו צריך לירתע ולהזדעזע מאוד מהשם יתברך וזהו צר קלסתר פניו של יצחק ואז דומה לאברהם רצה לומר הוא מתחיל לדמות האהבה זו לאהבה העליונה לאמר הלא זו נפלה מן האהבה העליונה בחינת אברהם והנה יעקב ועשו נמצאים בכל אדם כי כל אדם הוא מעורב טוב ורע והטוב נקרא יעקב והרע נקרא עשו וזהו מה שפירש רש"י ואלה תולדות כו' יעקב ועשו האמורים בפרשה דהיינו בשמפריש הטוב מן הרע ומעלה את הטוב כנ"ל והבן.

"פחד יצחק"^{לה}, הזעזוע מנפילת המדות^{לו} – שאף שהיא טבעית לבינוני, כמפורש בתניא, ראוי לו להתמרמר עליה ולהזדעזע בשלה – עוזר להעלות את המשל הנפול אל הנמשל העליון, לראות את הדמיון לאהבה הקדושה ולהחזיר הכל אליה. זהו היחס הנכון בין שני היצרים "האמורים בפרשה" – כשהתורה מורה איך להפריש ביניהם. יש כאן סדר של תיקון, בדרך מורנו הבעל שם טוב^{לז}: ההכנעה^{לזעזוע} מהמדה הנפולה מאפשרת לעשות הבדלה^{לז} הפרשה בין יעקב ועשו – שני היצרים היוצאים מרחם אחת – ולעשות המתקנה^{לז} העלאה גם למדה הנפולה אל שרשה העליון^{לז}.

לה בראשית לא, מב.

לו זעזוע זה הוא בסוד יחוד יראה-נורא (כש"ט אותיות צגד, קלה, קס, קסב, קסג), שהוא המאפשר לשחרר את הניצוץ הקדוש ולהעלותו – ראה גם **קומי אורי** עמ' צט-ק).

לז כש"ט (קה"ת) אות כח.

לח ודוק בכל האמור כאן כי הדעת של יעקב היא הממוצע המאפשר להעלות את עשו ואת ישמעאל לקדושת אברהם, הכל בכח ההעלאה שנותן יצחק – הכל כמפורש באריכות בשיעור 'צר הדעת' הנדפס לעיל, ודוק היטב.

ה"ז רומזת לדעת, "מפתחא דכליל שית"^{לא} – "ובדעת חדרים ימלאו [חדר ר"ת חסד-דין-רחמים, חג"ת] כל הון יקר ונעים [כנגד נה"י]^{לב} – הכח להעלות את כל שש המדות הנפולות ובכך להוסיף ולהרחיב את גבול הקדושה (היינו "מוסיף" [בענין השני, תולדות יצחק דקדושה] על [ידי^{לז}] הראשונים [בירור תולדות ישמעאל]) – תוספת על גבולות הארץ על ידי בירור ישמעאל).

לא להיות ליצן

את התורה מסיים המאור עינים בביאור דברי רש"י בהם פתח:

והנה יש אנשי רשע ושוטים שאומרים מה יעשה שהשם יתברך נותן לו אהבה רעה וזהו נקרא ליצני הדור שאומרים מאב"י מל"ך שהוא השם יתברך נתעברה שרה הגוף נקרא שרה כנודע ממדרש הנעלם דהיינו שמאת השם יתברך בא האהבה רעה לתוך הגוף כעובר בבטן המלאה ומה נעשה. ליצני הדור (קליפת הפלשתים^{לד}) טוענים שה' נתן לאדם את המדות הנפולות והמחשבות הרעות, ואין בידנו לעשות מאומה.

מה עשה הקודשא בריך הוא צר קלסתר פניו של יצחק כו' כי באותה שעה בבוא אליו האהבה

לא זהר ח"ב קעז, א

לב משלי כד, ד.

לג כפירוש רש"י לסיום ספר מלאכי – "והשיב לב אבות' לקב"ה. 'על בנים' על ידי בנים וכו'" – שאוהב לצטט הרבי מליובאוויטש.

לד ע"פ ע"ז יט, א. (והם רומזים גם לאויבינו היום – בפרט אלו היושבים בחבל עזה, ארץ הפלשתים – המתיימרים לייחס עצמם אליהם).

הסיפור החסידי

רבי אהרן מסטראשלה | "איך מגיע פגם לנשמה?"

רבי אהרן הלוי הורוויץ, נולד בשנת תקכ"ו לאביו רבי משה המיוחס לשל"ה הקדוש. היה מבני ביתו ומתלמידיו המובהקים של אדמו"ר הזקן רבי שניאור זלמן מליאדי, אצלו שהה מאז היותו בן שבע עשרה. בליאדי שימש כ'חוזר' וכמדריך לאברכים המבוגרים, לצד בן הרבי - אדמו"ר האמצעי - שהדריך את האברכים הצעירים. בשנותיו האחרונות של אדה"ז התעצמו חילוקי הדעות בין רבי אהרן לאדמו"ר האמצעי, ולאחר פטירת אדה"ז הקים רבי אהרן חצר אותה הנהיג על פי דרכו, בהתלהבות והתפעלות רבה. בתחילת שנת תקפ"ו נאסר יחד עם אדמו"ר האמצעי עקב מלשינות של מתנגדי חב"ד, ובראש חודש כסלו שוחרר. חיבר את הספרים שערי עבודה ושערי יחוד ואמונה על ספר התניא, ועוד מתורותיו לוקטו לספר עבודת הלוי על פרשיות השבוע והמועדים. כמה מניגוניו השתמרו במסורת חב"ד. הסתלק מתוך דביקות בתפילה בשמיני עצרת תקפ"ט בעירו סטראשלה ושם מנו"כ.

שאגלה לכם היום מה שלא סיפרתי לשום אדם מעולם. הקשיבו ושמעו: בעת נערותי, מיד אחרי חתונתי, גרתי אצל חותני בכפר סמוך לשקלוב. אחר כך שכר חותני קרעמשמע ישנה שלא דרו בה שמונה שנים. כשהתכוונו להיכנס אליה, עשו שם כל מיני 'סגולות' כמו שאמרו נשים זקנות — להכניס לתוכה חתולים שחורים וכיוצא בזה. מעט רחוק מהבית עמד דיר ישן שהחזיקו אותו לטמא, וכולם נזהרו מלעבור לפניו אפילו ביום.

אני הייתי 'יודע ספר' ולא עסקתי במסחר כלל. ויהי היום — חותני לא היה בבית כל השבוע, וגם לא בשבת. מוצאי אותה שבת, עישנתי לולקע ויצאתי לטייל לבדי עד שעברתי מול הדיר. פתאום יצא כלב שחור, סובב סביבי שלוש פעמים, נבח עליי, ורץ חזרה לדיר. נבהלתי מאוד, ובכוחותי האחרונים נכנסתי הביתה, שם החיו אותי בעשבים כדי להסיר את הפחד. כך עבר הלילה עד ששכבתי לישון.

וכשנרדמתי — מיד עלה בדמיוני ששני אנשים באים אליי. האחד דייטש [גרמני], לבוש בגדי מלכות, והשני — חגר על רגל אחת. לקחו אותי בידם, הביאו אותי למקום שבו עמד חיל גדול

בשנת תר"ה נסעו שני חסידים גדולים — הרב ר' משה, חתנו של ר' זאב ציפעס ז"ל, והר"ר ישראל יוסף ז"ל — להשתטח על ציון רבם, האדמו"ר הקדוש מסטראשלה. כשעברו דרך העיר קאפוסט, לא רחוק מסטראשלה, עצרו עם העגלה ברחוב לאיזה צורך. בעוד הם עומדים שם, נישא אליהם איש פשוט, לבוש פעלציל קצר והגורה אדומה, ושאל לאן הם נוסעים. אמרו לו: "לסטראשלה". אמר האיש: "קחו גם אותי להשתטח על ציון רבנו".

הרב משה תמה עליו ושאל: "מה לאיש כמוך אצל קברו של רבנו? האם בכלל הכרת אותו?". ענה האיש: "מדוע אני רוצה? הרי הוא החיה אותי, הצילני ממוות, והוציאני ממעמקי הקליפות. אבל אתם אנשים צעירים, וזה כבר שבע-עשרה שנה מאז הסתלקותו — מה לכם לנסוע על קברו?". כששמעו השניים את דבריו, הפצירו בו שיספר להם במה הצילו רבנו. אך הוא סירב, עד שאחו בו ר' ישראל יוסף ואמר: "חי נפשי, איני מניח אותך עד שתספר כל מה שעבר עליך אצל רבנו".

כשראה האיש כך, אמר: אולי מן השמים נגזר

ושאל: "מה לך? מה אתה מבקש?" וסיפרתי לו הכול. כאשר סיימתי, הרימותי את עיני וראיתי שפניו בוערות כלפידים. הלולקע נפלה מידו, והוא קם ממקומו ורץ בבית אנה ואנה, ומשפשף את מצחו בימינו בכוח רב, וקורא: "ווי קומט א פגם צו א נשמה?" — איך מגיע פגם לנשמה?! כשראיתי את צערו — בכיתי ממר ליבי. לא היה איש בחדר מלבדנו. ראיתי שהוא משפשף מצחו כל־כך, שעוד מעט דמו יתז על הקיר. כך הסתובב כעשר או חמש־עשרה דקות.

אחר כך ניגש אליי ושאל: "אתה אומר 'שמע ישראל'?" עניתי בבכי: "כן". שאל הרבי: "האם אתה מבין מה פירושו?" ואז פירש לי רבנו את פירוש המילה 'אחד' בלשון פשוטה כל־כך, וקבע בליבי אמונה שה' אחד ומלכותו בכל מקום. הדברים חקוקים בי עד היום, כאילו שמעתי אותם רק אתמול. אחר כך נתן לי סגולות לעשות (ואותן איני מגלה). וציווה שאקרא לפני השינה בספר. ואמר לי: "חזור כל היום על הדברים שאומר לך, עד שיהיו שגורים בפיך גם בלילה". וכך ציווה לומר למחבלים כשיבואו: "דער רבי האָט געזאָגט איהר זאָלט מיך נישט טשעפען. דער רבי האָט געזאָגט איר וועט האָבן א פסק אויב איהר וועט מיך טשעפען". (הרבי אמר שלא תציקו לי. הרבי אמר שאם תציקו לי — תיתנו את הדין). אחר כך ניהם אותי ואמר שלא יפחידו אותי עוד. בהוץ כבר המתנינו החסידים והרבנים, תמהים מדוע רבנו מתעכב. רבנו הרגיש בכך, פתח את הדלת ורמז להם ללכת. כולם התפלאו על שיחתו הארוכה איתי. וכשיצאתי — ביקשו לדעת מה דיבר איתי. אך לא גיליתי.

כשהזרתי לביתי עשיתי כל מה שציווה רבנו. בלילה שכבתי לישון לאחר שקראתי בעין יעקב. כשהתנמנמתי — שוב ראיתי במחזה את שני האנשים מהפעם הראשונה, לא שליחים. הם עמדו מרחוק וכאילו אמרו לי לבוא איתם. אמרתי להם את דברי רבנו. הדייטש, שתמיד נראה כאיש טוב, מיד נסוג לאחור ולא אמר דבר. החיגר רקע ברגלו, חרק שיניו, וצעק: "מי הוא הרבי שאשמע בקולו?!"

ומפחיד. בדמיוני נראו שניהם כמלכים, כל אחד בראש צבאו. ביניהם נפרשה מפת הארץ, והם לימדו אותי חכמת המפה. האמינו לי — כבר עברו מאז יותר מעשרים שנה, ועדיין אילו היו מראים לי היום את פניהם הייתי מכיר אותם בשמם, ויודע את חכמת המפה.

כך קרה מדי לילה ולילה. פעמים הדליקו נרות, ואשתי ישבה לידי כל הלילה — ולא הועיל. כשהייתי קם מן השינה, כתונתי הייתה רטובה כל־כך שאפשר היה לסחוט ממנה מים. כל היום הייתי חלוש וחולה. בלילות הבאים לא באו 'המלכים' עצמם, רק שליחיהם, וכל לילה לימדו אותי מלאכה אחרת: פעם לרכוב על סוס, פעם למעון משאות, פעם לדרוך בקשת. ואם לא הצלחתי — היו מכים אותי קשה. כל הסגולות שעשיתי לא הועילו, וגם כשפניתי למכשפים — לא עזר לי. כך עברו הודשים. כבר התרגלתי — ואף נהניתי מעבודתי, והייתי מהיר במלאכתי שם. אבל במשך היום הייתי קמל וחולה מעמל הלילות.

חותני ואבי היו אנשים פשוטים, מעולם לא נסעו לרבנים. אבל כשראו עד כמה נחלשתי, וכי תארי הושחת, אמרו לי: "סע לסטראשלה". הכפר היה רק עשרים ווירסט מהעיר. נסעתי לפנות ערב לסטראשלה, כל הלילה, וישן בעגלה. לא חשתי כל דמיון באותו הלילה. אז גמלה בליבי מחשבה שנסיעה עוזרת לי, ועל כן החזרתי את הסוס מהדרך ורציתי לשוב לאבי. אלא שבלילה השני, כשהתכוונתי לנסוע אליו, שוב התנהגו עמי ה'מלכים' כמנהגם בביתי. אז הבנתי שהם יראים מסטראשלה. לכן חזרתי לדרכי לשם.

ביום שהגעתי היה יומא דפגרא, וכל החסידים והרבנים הגדולים היו בבית הגדול של רבנו — הרב אברהם שיינעס משקלוב, ורבני דובראוונא ועוד רבים — ומחכים שיצא רבנו מחדרו. אני שפכתי את מר לבי לפני בער, משרתו של רבנו, נתתי לו מתנה, והוא הכניס אותי לחדר. כשנכנסתי, רבנו בדיוק חלץ את תפילין דר"ת. המתנתי בפתח. כשסיים לעשן את הלולקע, ניגשתי אליו. הוא נתן בי עיניו

הנגרעת (מה גם שהמספר עצמו מעיד כי היתה לו גם הנאה נסתרת מכל העניין...).

כאשר מזדעזעים רק מכך ש"אני נפלתי", הזעזוע מוביל בדרך כלל להעמקה חוזרת בחטא. כמו המספר, איננו מוצאים כוחות אמיתיים להתנגד לפיתוי ולתחושת ההכרח – תחושה שרק מעמיקה מזעזוע לזעזוע, הממחיש לנו כמה כח יש למלך הבלהות שאנחנו מתמודדים מולו. אך אם הכאב הוא על הנשמה הטהורה, מומחש לנו עד כמה יש בתוכנו חלק שאינו שייך לחטא (בשונה מהגוף והנפש הבהמית, שנפילה שלהם מפסיקה להפתיע ולטלטל אותנו). כאשר חשים כך, יש סיכוי שהכאב הזה יניע אותנו לפעול מעבר למה שהכחנו.

דבר נוסף החיוני לתיקון, הוא הרחמים הגדולים בהם מביט הצדיק על הנופל ברשת הסטרא אחרא. כאשר אנו חשים, כפי שחש האברך באמצעות רבי אהרן, עד כמה ה' מרחם עלינו וחפץ לעזור לנו, האשמה והבושה מפסיקות לשחק אותנו ומתחילות להוות דחף לתיקון. הרחמים הללו הם למעשה תוצאה של הכאב העמוק על נפילת הנשמה, ההופך לרחמים גדולים ולהתגייסות למען הנופל. כאשר חשים את רחמי ה', ויודעים שאין דבר חוץ ממנו – יכולים באמת להתרומם.

לבסוף, ישנם כאן כוחם המשחרר של התורה והצדיקים: תורה היא גם מלשון התרה, ובלימוד לפני השינה טמון כח המשחרר את גיבור הסיפור מלפיתתם החונקת של מלכי הסיוטים. אך בהתרה לא די. כדי למנוע מהם לשוב ולהשתלט על נפשו, נדרש האיש לעשות דבר שלא עשו הוא ואבותיו – ולהתקשר לצדיק. כשהוא מצהיר שוב ושוב על שייכותו לרבי ועל אמונתו בו, יוצאים המשעבדים בטריקת דלת ולא שבים עוד. רק הקשר אל הצדיק נשאר, והוא חי ופועם כיום יצירתו גם שנים אחרי פטירתו של רבי אהרן. (פרק בעבודת ה', שיעור י"א אד"ב ע"ט, מש"ה כ"ח)

אמרתי שוב את דברי רבנו, ועמדו מרחוק, יראים לנשמה, כרבע שעה. אחר כך ניסו לדבר אליי בלשון טובה – הבטיחו לעשותני מלך בלהות, ועוד דברים רבים. אך אני חזרתי על דברי רבנו פעם אחר פעם. לבסוף כעסו ורעשו, דפקו על דלת הבית עד שכל אנשי הבית שמעו, ונעלמו. התעוררתי לקול הדפיקות, וסיפרתי לבני ביתי שאין עוד מה לחשוש.

[ספר שבחי הרב - בשינוי לשון]

לרגל חג גאולתו של רבי אהרן, הבאנו פה סיפור על פדיון שבויים רוחני שחולל. במבט ראשון, הסיפור הזה הוא אגדה מופלאה ורחוקה: שדים ומכשפים, מלכי בלהות ושעבוד כפוי... אך למעשה, כל אחד מאיתנו הנאבק ב"מלך זקן וכסיל" יכול להזהות עם המספר.

בפרט, אם נתבונן מעט, נגלה דמיון מטריד בין מצב היהודי בסיפור לבין המצב המודרני כל כך – ההתמכרות למסכים. כמו המספר, רבים כל כך בימינו מבלים לילות על גבי לילות בעולמות האשליה הללו, המספקים הנאה מפוקפקת שנגבה עליה תשלום כבד בכוחות נפש וגוף. אך לא רק בתחום הזה, אלא בכל נפילה לתאוות ומעשים לא טובים יש משום שיעבוד לכח זה, הפוגם בנשמה האלוקית שלנו. אז איך יוצאים מזה? דברים רבים ניתן ללמוד מן הסיפור, אך אנו נתמקד קודם כל בפרט המשמעותי ביותר: המספר ומשפחתו, גם כשניכר שהם מפחדים ומוטרדים מהמצב, מתמקדים כולם בחיצוניות הדברים: החולשה והעייפות, חוסר היכולת לתפקד ואפילו המראה החיצוני המידרדר. רבי אהרן לעומת זאת מזדעזע ממשוהו אחר לגמרי – "איך מגיע פגם לנשמה?". הצדיק רואה את הנשמה האלוקית הנפגמת ומחוללת, וגם מבין עד כמה המחזה הזה הוא אבסורדי ומחריד. האברך עצמו, שבא לבקש את עצתו בעניין, מזדעזע מהמראה ובוכה. לא על עצמו, אלא על הצער שהצדיק חש בגללו. זהו הצעד הראשון החוצה מההתמכרות – ההבנה החודרת כי החטא פוגם במשהו קדוש ונשגב הרבה יותר מיום המחרת המבוזבז, או מהתדמית

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

מכתב ברכה לתלמידי ומרצי מכללת 'תורת הנפש'

לתלמידי ותלמידות תורת
הנפש ולכל הצוות היקר, ה'
עליהם יחי
לכבוד פתיחת שנת
הלימודים ה־יט, לאורך ימים
ושנים טובות, נעמיק מעט
בהבנת המטרה של תורת
הנפש:

במלים פשוטות, תורת
הנפש של החסידות מלמדת
אותנו לדעת לחיות יפה, לחיות
חיים של לכתחילה, ולא חיים
של בדיעבד. במושגי ההלכה,
אפשר לחיות חיים של יציאה-
ידי-חובה, על דרך קיום מצוה
בדיעבד, או אפילו קיום מצוה
לכתחילה אך ללא הדור
מצוה. עיקר ה'לכתחילה' הוא
"לכתחילה אדיבער", היינו
לגמרי מעל חובת המצוה.
יסוד החסידות הוא הדור מצוה,
שבה מתוך חביבות המצוה –
לא להסתפק ביציאה ידי חובה,
אלא להדר עוד ועוד מתוך
אהבת ה', תורתו ומצותיו.

בהקשר של תורת הנפש,
חיים לכתחילה הם הדור
מצוה בכלל הגדול בתורה –
"ואהבת לרעך כמוך" (כשמתוך

ה"כמוך", כשהאדם עצמו חי
חיים יפים, ניתן לקיים "ואהבת
לרעך" בהדור הראוי).

המגמה של "עצת נפש"
איננה רק פתרון בעיות, או
לימוד לחיות אתן בצורה
סבירה, אלא הארת החיים
באור חדש שהופך אותם
לחיים יפים – חיים של
הדור מצוה (בסוד המלך הדר,
ראשית עולם התיקון, שלא
'תקוע' רק בתיקון המלכים
שנשברו ומתו – פתרון כל
משברי העבר – אלא מהדר
ומיפה את החיים מכאן ואילך).
להדור מצוה אין גבול –
אפשר להיות מהדרין ומהדרין
מן המהדרין. בכללות, ישנו
הדור מצוה 'טבעי', שנכלל
בטבע היהודי, וישנו הדור
מצוה שדורש 'עבודה' מאומצת
יותר, והוא מגלה גילוי אלקות
נעלה באין-ערוך – הופך את
החיים ליפים ומוארים הרבה
יותר (וגם בכך יש תמיד עליה
"מחיל אל חיל" – ה'עבודה'
של אתמול הופכת ל'טבע'
של היום ונדרשת שוב עבודה
חדשה).

זו מטרת תורת הנפש,
לעלות מחיל אל חיל בחיים
של הידור מצוה, חיים יפים

ומתוקנים, ומתוך כך נזכה
ל"בשורה ונחת תושעון
בהשקט ובבטחה".

שנת לימודים מוצלחת
וצמיחה באיכות ובכמות,
כשכל העוסקים במלאכה,
הלומדים והמלמדים, יהיו
"נרות להאיר"!

מודעות עצמית וזיוף בשירה

הרב הזכיר באחד השיעורים
שזיוף בשירה מגיע ממודעות
עצמית בזמן השירה. לכאורה
הייתי חושב להפך, שאדם
שמרוכז באיך הוא שר או מנגן,
ידייק יותר בשירה [בסולמות
ובטונים] מאשר אדם שלמשל
נמצא במודעות אלקית ופחות
נותן את דעתו לשיר/נגינה. האם
הרב יוכל לבאר את דבריו?

מענה:

אכן הסברנו שברובד הנפש
על האדם לשמור (במודעות
מלאה) על כללי הנגינה וכו'.
נמצא שיש הבדל בין מודעות
לשירה עצמה (ה'חפצא' של
מה שיוצא מפיו) שתהיה נכונה,
לבין זה שאני (ה'גברא') שר
– המודעות העצמית (היפך
מודעות טבעית) לאני שר היא
מקור הזיופים.

אנכי וילדי

המדור לילדי ישראל

אנכי וילדי

בשר? לפרה יש הרבה מה לתת", העיר חיים. "בכלל, מהעור שלה אפשר להכין עוד המון דברים. נעלים, חגורות ואפילו תפליין", חתם אריה.

"לא, ילדים, תתפלאו לשמע", הכריז המורה בניהמה של נצחון, "הפרה נותנת רק דבר אחד – בעיטה! את כל השאר לוקחים ממנה בכח..."

הבדיחה הזו באמת מצחיקה ברגע הראשון, אבל כשחשבת עליה שוב שמתי לב שהיא לא הכי מדיקת. אמנם את החלב אנו לוקחים ממנה בלי לשאל אותה, אבל מצד שני אם לא יחלבו אותו ממנה תצטבר בעטינים שלה כמות חלב שתגרם לה כאב וסבל, כן שיש לה בהחלט הנאה לא קטנה מפעלת החליבה. יותר מכך, כאשר מדבר בעגל שלה שיונק ממנה ודאי שיש לה הנאה מכך. במקרה זה היא נותנת את החלב בראון רב. איך אומרים? "יותר מאשר העגל רוצה לינק רוצה הפרה להניק".

שלום ילדים!

הפרשה שלנו נפתחת במעמד תפלה מאד מרגש. יצחק ורבקה נעמדים זה מול זו ונושאים תפלה לה'. כבר עשרים שנה עברו מאז שנשאו ונטרו זכו לפרי בטן. התפלה הזו מתארת בתורה במלה מאד יחודית – "ויעתר יצחק לה'". עתירה היא אחת מעשר לשונות התפלה שישנן בתורה, שמשמעותה הפשוטה היא הפצרה.

מה הכוונה להתפלל ולהפציר?

רוצה לומר?

שמעתי פעם בדיחה שאני חייב לשתף אתכם בה. פעם נכנס המורה לפתח והכריז: "ילדים, יש לי חידה". שקט השתרר בפתח ומיד המשיך המורה: "מי יכול לומר לי מה נותנת לנו הפרה?". ארבע אצבעות מיד הורמו. "חלב, כמובן", ענה מוטי. "ומהחלב אפשר להפיק גם גבינות, שמנת ויוגורט", הוסיף דני. "ומה עם

דפדפן איך?

איך קשוויר פאר ופעלען הענקע
לנושא שאלנו? פאר אנו באים לבקש
ממשהו דבר שאנו זקוקים לו אנו
דומים לעגל הרועה לינק, ואז עומדות
בפנינו שתי אפשרויות.

הראשונה היא לבקש אותו בצורה
מנומסת ומאפקת. לדגמה: מה יקרה אם
אגש למורה שלי בתחלת השעור ואמר
לו: "הרב, אולי תתן לנו שעור חפשי?",
אני יכול לנחש שהתגובה שלו תהיה
סרוב, משהו כמו "לכבוד מה?". זה לא
שמונים אף פעם לא עושים דברים
כאלו. דוקא היו לנו כמה מקרים כאלו
בתקופה האחרונה, אבל משהו בצורת
הבקשה שלי לא נשמע משכנע. ברור, כל
תלמיד מעדיף שעור חפשי, אז באמת,
לכבוד מה? בשביל שהמורה ישתכנע
עליו להרגיש שהדבר אותו בקשת
באמת נצרך, שאמת ממשי צריך אותו.

אוקי, אם כך בואו גלו על הדרך
השנייה. היעד שלנו הוא להראות
למורה עד כמה אנחנו צריכים את
ההפסקה הזו. אז מה אתם אומרים על
הרעיון הבא: נמלא את קירות הכיתה
בשלושים בהם יהיה כתוב "חייבים קצת
הפסקה", או "רוצים שעור חפשי",
וברגע שהמורה יכנס לכיתה נפצח בלנו
יחד בקריאה קצובה "ש-י-ע-ו-ר ח-פ-י-
ש-י-!!".

מה לדעתכם יקרה? הפעם המורה

ישתכנע שהבקשה מצדקת? אני חושש
שגם הפעם תהיה התשובה שלילית.
ברור, הרי בכל ההפגנה הזו רק הבהרנו
מה אנחנו רוצים, תוך נסיון ללחץ על
המורה ולא לך אותו לקיים את הרצון
הזה. בכלל לא נסינו לשכנע אותו
שהדבר נכון. אני מניח שהארוע הזה
יגרם את ההפך. המורה יעניש את
מארגני ההפגנה, ועל שעור חפשי יהיה
אפשר לדבר אתו רק בעוד חדשים
לפחות.

לשכנע!

כדי להגיע לדרך הנכונה ננסה
להכנס רגע למשקפים של המורה.
בפעם הראשונה הוא לא ראה שהדבר
נוגע לנו. אמנם בקשתם, אבל לא
נראה שהדבר היה כל כך חשוב והכרחי
לכם, כך שלא יקרה כלום אם אסרב.
אתם בהחלט יכולים להסתדר בלעדיו.
בפעם השנייה 'הצבענו ברגלים', ולכן
הוא בהחלט השתכנע שאנחנו ממשי
רוצים את מנת החפש הזו, אבל הוא
ממש לא הבין איך הדבר תורם לענין
שלשמו הוא נמצא בכיתה. הרי תפקידי
הוא לחנך וללמד אתכם, אז איך כל זה
קשור לשעור החפשי שאתם רוצים?

כאן אני רוצה להציע דרך שלישית.
תראו, המצב החברתי בכיתה לא טוב.
יש הרבה מריבות בין שתי חבורות
גדולות והדבר נכר לאורך היום כלו,
בשעורים ובהפסקות. במצב שלנו

הָרָאוּשׁוֹן הוּא לַצֶּרֶךְ שְׁלִי. לֹלֵא לֵב נִשְׁפָּה, לֹלֵא שְׁאֲנִי מְרַגֵּשׁ שְׁמִשְׁהוּ מְאוֹד חֶסֶד לִי וְשְׁאֲנִי חֵיב אוֹתוֹ, סִפֵּק אִם הֵייתִי מִתְפַּלֵּל. תִּפְלָה בָּאָה תִּמִּיד מֵעֵמֶק הַלֵּב. לֹא לְחֻנָּם עֲשֵׂה ה' אֶת הָאֲבוֹת וְהָאִמָּהוֹת שְׁלָנוּ עֲקָרִים. ה' מִתְאַוֶּה לְתִפְלָתָם שֶׁל הַצְּדִיקִים וְלָכֵן הוּא שׁוֹלַח לָהֶם סְבוֹת טוֹבוֹת לַעֲשׂוֹת זֹאת.

הַדָּבָר הַשֵּׁנִי שְׁעָלִי לְזִכֹּר חָשׁוֹב לֹא פָחוֹת. יַחַד עִם הַבִּקְשָׁה וְהַבְּעַת הַצֶּרֶךְ שְׁלִי בַּדָּבָר אוֹתוֹ אֲנִי מִבְקֵשׁ עָלַי לְשִׁים לֵב: הָאֵם גַּם ה' מְעִנֵּן בַּדָּבָר? הָאֵם זֶה בִּקְשָׁה שְׁנוֹגֶעֶת רַק אֵלֵי? מִמֶּשׁ לֹא! הֲרִי ה' וְדַאי רוֹצֶה שְׁיִהְיֶה לִי טוֹב. הוּא רוֹצֶה זֹאת הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמֶּנִּי, הוּא רוֹצֶה לְהַעֲנִיק וּלְהַנִּיק יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הָרָצוֹן שְׁלִי לִינִק!

שְׁנִזְכָּה לְהַעֲתִיר בְּתִפְלָה מִכָּל הַלֵּב!
שִׁבְתָּ שְׁלוֹם וּמִבְרָךְ!
נָ?

דּוֹקָא שְׁעוֹר חֶפְשִׁי יָכוֹל לָתֵת מַעֲנָה טוֹב. הַהֲצָעָה שְׁלִי הִיא לְגִשֵּׁת אֶל הָרֵב לִפְנֵי הַשְּׁעוֹר, לֹא בַּשְּׁנִיָּה הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁהוּא מִתְכַּוֵּן לְהִתְחִיל לְלַמֵּד, וּלְהַצִּיעַ לוֹ אֶת הַהֲצָעָה. בְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר יֵשׁ לוֹ עֲנָיו רֵב בְּמַצֵּב הַחֲבֵרָתִי שֶׁל הַכֶּתֶה. אִיךְ אוֹמְרִים בְּתִפְלַת שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה? "בִּרְכָנוּ אֲבִינוּ כְּלָנוּ כְּאֶחָד". כְּשִׁישׁ אֲוִירָה טוֹבָה בִּכְתֶּה גַם הַלְמוּד נִרְאָה שׁוֹנָה לְגִמְרִי. אֲזִי הַבִּקְשָׁה שְׁלָנוּ בְּאִמָּת נִצְרָכֶת לָנוּ, וְנִנְחֲנוּ מְרַגֵּשִׁים הַרְבֵּה זְמַן חֲנוּקִים וְרוֹצִים חֶפֶשׁ, אָבֵל זֶה לֹא הָעֵקֶר. הָעֵקֶר הוּא שֶׁהַדָּבָר נָכוֹן, וְרַק הָרֵב יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מִשְׁהוּ בְּנִדּוֹן. זֶה בִּידִים שְׁלוֹ וְלָכֵן אֲנוּ פּוֹנִים אֵלָיו, וְרַק אֵלָיו.

צְרִיךְ אֶכְּד סֵלֶבִידָקָה!

יִצְחָק אֲבִינוּ עוֹתֵר לָהּ בְּתִפְלָתוֹ וּמִפְצִיר בּוֹ שְׁיִמְלֵא אֶת מִבְקָשׁוֹ. לְהַפְצִיר בְּמִישְׁהוּ פְּרוּשׁוֹ לְבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שׁוֹב וְשׁוֹב וְלֹא לְהִרְפוֹת עַד שֶׁהַבִּקְשָׁה נִעֲנִית. מִשׁוּם כֵּן, כְּאֲשֶׁר אֲנִי פּוֹנֶה לָהּ בְּתִפְלָה, עָלַי לְשִׁים לֵב לְשִׁנֵּי הַדְּבָרִים:

התמכרות למסכים

היא בעיית הדור. אנשים יושבים באובססיה מול המחשב, מכורים לחדשות, חייבים בכל רגע לדעת הכל על הכל, גולשים מאתר לאתר או מאתגרים את הבינה המלאכותית. ההתמכרות היא ודאי בעיה, וגם הידע הזמין לכל טומן בחובו דברים שליליים והרסניים, לצד אפשרויות טובות מאד שהוא מביא איתו. מהפכת המידע היא גם מעין פסגה מעורבת טוב-רוע של הסקרנות האנושית, היצר הבסיסי ביותר – יצר 'ניטרלי', שדוחף להכיר באופן מלא את המציאות הסובבת אותנו, עם הטוב והרע שבה, והוא האחראי להתפתחות המדע ולכל הקדמה האנושית. המשיח – שהוא צדיק וגם בעל-תשובה – יצליח להשתמש ביצר הסקרנות, שלו ושל כולנו, כמפתח להביא את כל פרטי המציאות לתיקון ולגאולה. השיעור המרכזי בגליון השבוע מעמיק בסודו של 'היצר האמצעי' – יצר הסקרנות האנושי, המייחד את האדם – על סכנותיו והאפשרויות הטמונות בו. הוא מעניק מבט מעמיק על ההתמודדויות של דורנו, ועושה סדר משיחי בתהו ובהו הטכנולוגי הסובבים אותנו, ומלמד להביט בעין טובה וסקרנית, מתוך שפלות ותמימות, על כל מה שברא הקב"ה בעולמו.

להצטרפות למפיצי נפלאות:

itiel@pnimi.org.il

bit.ly/niflaot-85

ברקוד: 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?

שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון:

079-9211452 או 02-5434297 | המספר פתוח לניידים כשרים